

Technická univerzita v Liberci
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Kombinace: Penitenciární péče

KRIMINALITA PRVOVĚZNĚNÝCH ŽEN
CRIME FIRST INCARCERATION WOMEN

Bakalářská práce: 10-FP-KSS-4001

Autor:

Jana Čechová

Podpis:

Adresa:

Pěšinky 283

582 91 Světlá nad Sázavou

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Voržáček

Konzultant:

Počet

stran	Grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
92	23	0	23	25	1

V Liberci dne: 10.4.2012

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana ČECHOVÁ**
Osobní číslo: **P09000057**
Studijní program: **B7508 Sociální práce**
Studijní obor: **Penitenciární péče**
Název tématu: **Kriminalita pruvězněných žen**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl: Analýza vlivu sociálního prostředí. Sociální prostředí ovlivňující trestnou činnost ženy. Jakou měrou sociální prostředí ovlivňuje ženu jakožto pachatelku trestné činnosti?

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Metoda dotazování. Analýza spisové a statistické dokumentace.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

ČERNÍKOVÁ, V. et al. Sociální ochrana, terciární prevence, její možnosti a limity. 1. vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0.

FROMM, E. Anatomie lidské destruktivity. Praha : Aurora, 2007. 514 s. ISBN 978-80-7299-089-4.

HRČKA, M. Sociální deviace. 1. vydání. Praha : Sociologické nakladatelství, 2001. 302 s. ISBN 80-85850-68-0.

JEDLIČKA, R. et al. Děti a mládež v obtížných životních situacích. 1. vydání. Praha : Themis, 2004. 478 s. ISBN 80-7312-038-0.

MATOUŠEK, O., Kroftová, A. Mládež a delikvence. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2.

MUNKOVÁ, G. Sociální deviace. 1. vydání. Praha : Karolinum, 2001. 134 s. ISBN 80-246-0279-2.

NAKONEČNÝ, M. Sociální psychologie. 1. vydání. Praha : Academia, 1999. 288 s. ISBN 80-200-0690-7.

VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. 3. vydání. Praha : Portál, 2004. 870 s. ISBN 80-7178-802-3.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Stanislav Voržáček

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: 1. dubna 2011

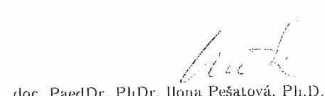
Termín odevzdání bakalářské práce: 27. dubna 2012

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PaedDr. PhDr. Ilona Pešatová, Ph.D.

vedoucí katedry

dne 22. 4. 2011

Čestné prohlášení

Název práce: Kriminalita prvovězňených žen

Jméno a příjmení autora: Jana Čechová

Osobní číslo: P09000057

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom/a povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 10.4.2012

Jana Čechová

Poděkování:

Děkuji Mgr. Stanislavu Voržáčkovi za odborné vedení mé bakalářské práce a poskytování cenných rad. Poděkování patří rovněž mým blízkým za emoční podporu, trpělivost a prostor, který mi vytvořili k nerušené práci.

Název bakalářské práce: Kriminalita prvovězněných žen

Jméno a příjmení autora: Jana Čechová

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2011/2012

Vedoucí bakalářské práce : Mgr. Stanislav Voržáček

Resumé

Bakalářská práce se zabývá kriminalitou žen a popisem jejich možných příčin. Každého jedince ovlivňuje množství vnějších faktorů, kterým se nikdo z nás nemůže vyhnout a záleží pouze na emoční a inteligenční úrovni daného jedince, jak tyto faktory a jimi vzniklé podněty zpracuje.

V teoretické části jsou vysvětleny základní pojmy vymezující obor penologie, organizaci a fungování vězeňské služby, teorie kriminality a specifika kriminality u žen. Dále jsou zde popsány vlivy sociálního prostředí, které mohou mít na vznik kriminality u žen významný vliv.

Průzkumné šetření, jehož výstupní hodnoty jsou základem pro potvrzení či vyvrácení stanovených předpokladů, bylo prováděno ve věznici Světlá nad Sázavou, kde jsou umístěny ženy odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody, a to do všech typů vězení.

Cílem praktické části bylo pomocí dotazníkového šetření zjistit u skupiny odsouzených žen, zařazených na odděleních pro prvotrestané odsouzené ženy, co a do jaké míry je v životě ovlivnilo natolik, že začaly páchat trestnou činnost.

Výsledky šetření ukazují, že vznik kriminality u žen je záležitostí multifaktoriální. Mnoho ze zúčastněných respondentek uvádí, že pocházejí z rozvrácených rodin, v dětství a pubescenci byly buď týrané a zneužívané či v lepším případě psychicky deprivované. V důsledku toho došlo u několika z těchto žen k automutilačním a suicidiálním pokusům. Mnoho z žen uvádí i závislost na psychoaktivních látkách. Dalším z faktorů, který byl předmětem zkoumání, je i výše dosaženého vzdělání, které je mnohdy pouze na úrovni základní školy.

Všechny tyto problémy jsou popsány a shrnuty v této bakalářské práci.

Klíčová slova

Kriminalita žen, penologie, sociální prostředí, rodina, věznění žen, poruchy osobnosti.

Title of the bachelor thesis: Crime first incarceration women

Author: Jana Čechová

Academic year of the bachelor thesis submission: 2012/2013

Supervisor: Mgr. Stanislav Voržáček

Annotation

This thesis is about women's criminality and description of their causes. At the same time every human being is affected by lots of external factors which can not be avoid. How will every individual deal and work with all these factors depend only on emotional and intelligence level.

In part of theory are explained all the basic concepts delimiting penology, organisation and functioning of prison's service(duty), theory of criminality and all specifics of women's criminality. Also influence of social background are described here. Social background can have a considerable impact on women's criminality.

The survey, whose output values are the basis for confirming or refuting the set of assumptions were made in Svetla nad Sazavou prison.

Purpose of practical part was (through a questionnaire) to find out what in group of sentenced women whose are classed in section of first time sentenced have had an impact on them so they would start with their crime.

Results of survey shows that origin of women's criminality is the matter of multifactorials aspects. Lots of women involved in this survey have answered that they come from broken home backgrounds. They were brutalized, sexually harassed, in better cases psychically abused during their childhood or their adolescence period. By reason of all this lots of women. As a result, a few of these women and to self harm and suicidal attempts. A lots of women have mentioned their addiction on psychoactive substances. Next factors which had been object of survey is also level of education of these women, which is in most of the cases only on level of primary school education.

All these problems are described and summarized in this thesis.

Key words

Criminality of women, penology, social environment, family, imprisonment of women, personality disorders.

Seznam tabulek:

Tabulka 1 - Věk respondentek	47
Tabulka 2 - Vzdělání respondentek	48
Tabulka 3 - Rodinný stav	50
Tabulka 4 - Druh trestné činnosti	52
Tabulka 5 - Druhy předešlých trestů.....	54
Tabulka 6 - Užívání omamných a psychotropních látek	55
Tabulka 7 - První setkání s drogou	57
Tabulka 8 - Uživatelé omamných a psychotropních látek v okolí	58
Tabulka 9 - Užívání alkoholu	59
Tabulka 10 - Typ původní rodiny	60
Tabulka 11 - Užívání alkoholu v původní rodině	62
Tabulka 12 - Trestná činnost v původní rodině	64
Tabulka 13 - Psychiatrická léčba v původní rodině.....	65
Tabulka 14 - Vlastní psychiatrická léčba.....	65
Tabulka 15 - Pokus o sebevraždu	67
Tabulka 16 - pokus o sebepoškození	68
Tabulka 17 - Období pokusu o sebepoškození či sebevraždu	69
Tabulka 18 - Výchové problémy při školní docházce	71
Tabulka 19 - Absence ve školní docházce	72
Tabulka 20 - Oblíbenost školní docházky	73
Tabulka 21 - Násilí v původní rodině	75
Tabulka 22 - Zneužití či znásilnění respondentky	75
Tabulka 23 - Hlavní faktory vzniku kriminality dle respondentky.....	77

Seznam grafů:

Graf 1 - Věk respondentek	47
Graf 2 - Vzdělání respondentek	48
Graf 3 - Rodinný stav	50
Graf 4 - Druh trestné činnosti	52
Graf 5 - Druhy předešlých trestů	54
Graf 6 - Užívání omamných a psychotropních látek	56
Graf 7 - První setkání s drogou	57
Graf 8 - Uživatelé omamných a psychotropních látek v okolí	58
Graf 9 - užívání alkoholu	59
Graf 10 - Typ původní rodiny	60
Graf 11 - Užívání alkoholu v původní rodině	62
Graf 12 - Trestná činnost v původní rodině	63
Graf 13 - Psychiatrická léčba v původní rodině	64
Graf 14 - Vlastní psychiatrická léčba	65
Graf 15 - Pokus o sebevraždu	67
Graf 16 - Pokus o sebepoškození	68
Graf 17 - Období pokusu o sebepoškození či sebevraždu	69
Graf 18 - Výchové problémy při školní docházce	71
Graf 19 - Absence ve školní docházce	72
Graf 20 - Oblíbenost školní docházky	73
Graf 21 - Násilí v původní rodině	74
Graf 22 - Zneužití či znásilnění respondentky	76
Graf 23 - Hlavní faktory vzniku kriminality dle respondentky	77

OBSAH:

TEORETICKÁ ČÁST.....	13
1 HISTORICKÝ EXKURZ DO VĚZEŇSTVÍ V ČR.....	13
2 SOUČASNÝ VĚZEŇSKÝ SYSTÉM V ČR	15
2.1 Dělení věznic	15
2.2 Práva a povinnosti odsouzených.....	16
2.3 Věznění žen.....	20
2.3.1 Výkon vazby žen	21
2.3.3 Specifika věznění žen ve věznici Světlá nad Sázavou.....	24
3 PENOLOGIE	26
3.1 Vztah penologie k dalším vědám.....	26
3.1.1 Penologie ve vztahu k psychologii	26
3.1.2 Penologie ve vztahu k pedagogice.....	26
3.1.3 Penologie ve vztahu k sociální práci.....	27
4 TEORIE KRIMINÁLNÍHO CHOVÁNÍ.....	28
4.1 Biologické teorie vzniku sociálních deviací a kriminálního chování	28
4.2 Psychologické teorie vzniku sociálních deviací a kriminálního chování	29
4.3 Sociologické teorie vzniku sociálních deviací a kriminálního chování	30
5 TEORIE KRIMINALITY ŽENY	31
5.1. Kriminologický pohled na kriminalitu žen	32
5.2 Druhy kriminality žen v ČR.....	33
6 VLIVY SOCIÁLNÍHO PROSTŘEDÍ	34
6.1 Vliv sociální skupiny	34
6.2 Vliv rodiny	34
6.2.1 Dysfunkce až afunkce rodiny	35
6.2.2 Poruchy ve výchově a funkcích rodiny.....	35
6.2.3 Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.....	36
6.3 Vliv mediálních prostředků	37
6.4 Vliv školy.....	38
6.5 Vliv omamných a psychotropních látek	40
6.5.1 Syndrom závislosti.....	40

6.5.2 Kriminalita drogově závislých.....	42
6.6 Psychické poruchy a poruchy osobnosti.....	42
6.6.1 Emočně nestabilní porucha osobnosti.....	43
6.6.2.1 Typ impulzivní.....	43
6.6.2.2 Typ hraniční.....	43
6.6.3 Disociální porucha osobnosti.....	43
6.6.4 Histriónská porucha osobnosti.....	44
6.6.5 Disociativní (konverzní) poruchy.....	44
PRAKTICKÁ ČÁST	45
7 POPIS PRAKTICKÉHO PRŮZKUMU.....	45
7.1 Cíl průzkumu	45
7.2 Stanovení předpokladů	45
7.3 Popis využití průzkumné metody.....	45
7.4 Popis sledovaného vzorku	46
7.5 Presentace zjištěných dat	46
7.6 Zhodnocení předpokladů	80
ZÁVĚR	81
NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ.....	82
SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	84
PŘÍLOHY.....	86

„Svět je nebezpečné místo, ne pro ty, kteří dělají zlo, ale kvůli těm, kteří to vidí a nedělají nic.“

Albert Einstein

ÚVOD

Trestný čin je to nejzávažnější jednání člověka, kterého se může dopustit. Pokud pomineme závažnost následků, které vzniknou spácháním kteréhokoliv trestného činu, nelze pominout to, že byla přestoupena nějaká hranice a porušena hodnota, která je celou společností uznávána a jejíž porušení je chápáno jako nepřípustné a ohrožující nejen jedince, ale i celou společnost.

Mnoho kriminalistických a kriminologických studií se zabývá spácháním jednotlivých trestných činů, příčinami páchaní těchto konkrétních trestných činů a následky jejich spáchání. Ve své práci bych se ráda zamyslela nad příčinami vzniku kriminality celkově, a to u skupiny osob, které jsou společností považovány za tu něžnější a citlivější část, a to jsou ženy.

Žena je opravdu po staletí či tisíciletí chápána jako jemný a něžný tvor, který je neagresivní a vyžaduje a právem si i zaslouží ochranu silnějších mužů. Vždyť právě žena je nositelkou dalšího života a potažmo i vývoje následujících generací.

Žena, coby matka, prostřednictvím vzájemné interakce s dítětem v prvních měsících jeho života významně ovlivňuje jeho další vývoj, a to nejen fyzický, ale i duševní. Je totiž dítěti nejbližší a má s ním velice úzkou citovou vazbu.

Již od útlého dětství je dětem předkládán model rozdělení rolí ve společnosti, a to, že ženy a dívky se neperou, jsou vlídné a pečují a starají se o vše kolem sebe, zatímco chlapci či muži jsou rváči, násilníci a lovci, kteří - pokud se včas vezme výchova do správných rukou - se časem naučí svoji sílu a agresi využívat k ochraně děvčat a žen a k péči o jejich bezpečnost.

Díky tomuto po staletí ustálenému a zažitému vzorci má každý z nás představu, jak má naše společnost vypadat a jak v ní mají fungovat mezilidské vztahy. Ale pod vlivem různých skutečností dochází k tomu, že i role ve společnosti se mění a posouvají. A tak dnes není ničím překvapivým muž na mateřské dovolené, stejně jako žena zavřená ve vězení.

Ráda bych věnovala svoji práci zamyšlení nad problémem rostoucí kriminality žen. To, že kriminalita žen je v posledních letech na vzestupu, je prokázáno řadou statistických údajů nejen z policejních statistik, ale i ze statistických zpráv Vězeňské služby. Nejedná se pouze o nějaký nahodilý výkyv v těchto statistikách, ale o prokazatelně pozvolně rostoucí počty kriminálně se chovajících žen.

Chtěla bych popsat faktory ovlivňující kriminální jednání žen a období vývoje ženy, kdy je k těmto faktorům nejvíce citlivější.

TEORETICKÁ ČÁST

„Můžeme odhadnout mnohé, ale nemůžeme odhadnout nic z myšlení a konání ženy.“
Miroslav Horníček

1 HISTORICKÝ EXKURZ DO VĚZEŇSTVÍ V ČR

„Historie vězeňství v českých zemích je úzce vázána na vězeňský systém, který byl budován ve druhé polovině 19. století ve všech zemích habsburské monarchie.“ (České vězeňství, č. 4 a 5 / 1995, s.4-5)

Jak je dále uváděno v tomto příspěvku, výše citovaném, v té době „Bezprostřední řízení mužských věznic příslušelo řediteli věznice. Ženské věznice byly většinou ve správě ženských řeholních řádů. Vězňové byli rozdělováni do disciplinárních tříd, které byly vzájemně prostupné dle chování vězňů. Odlišovaly se systémem výhod a sankcí.“ (České vězeňství, č. 4 a 5/1995)

„Vzhledem k tomu, že významnými věznicemi byly převážně objekty starých hradů nebo klášterů (Mírov, Špilberk, Valdice), vznikají koncem druhé poloviny 19. století na svou dobu moderní projekty nových věznic a donucovacích pracoven. Tehdy postavené objekty (např. v Liberci 1877, v Plzni 1878, v Opavě 1888, v Praze 1889 a v Pardubicích 1891) většinou slouží svému účelu dodnes.“ (České vězeňství, č. 4 a 5/1995)

V té době procházelo české vězeňství významnými reformami, a to nejen v oblasti technického zajištění a modernizaci stávajících objektů, ale i v oblasti výchovného působení na vězeňskou populaci. Jedním z nejvýznamnějších reformátorů byl František Řezáč. „Polehradský, katolický kněz a pedagog (1819 – 1879), který je autorem bezesporu základního díla našeho vězeňství 19. století, česky psaného spisu Vězeňství v posavadních způsobech svých z roku 1852, jímž se přihlásil k humanizačním snahám a k myšlence výchovy a vzdělávání vězňů.“ (Kalvodová, 2002, s. 15)

Po vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918 „došlo ke sjednocení vězeňských předpisů na celém území nové republiky. Byly provedeny i reformy, které si vyžadovala nová doba. K nim patřila např. instituce podmíněného odsouzení, zvláštní soudnictví pro mládež a vydání zákona o státním vězení z roku 1931, který vymezoval práva a úlevy poskytované politickým vězňům. Nejvyšší instancí justiční správy se stalo Ministerstvo spravedlnosti.

Došlo i k dílčím změnám v systému vězeňství. Bylo např. zavedeno třídění vězňů podle povahy spáchaného trestného činu. Tresty, které nepřevyšovaly jeden rok, vykonávali vězňové ve věznicích krajských nebo okresních soudů. Tyto věznice sloužily současně jako vyšetřovací vazby.“ (České vězeňství, č. 4 a 5 / 1995)

Rozvoj českého vězeňství byl přerušen II. světovou válkou, kdy vše bylo podřízeno německé státní správě. „V tomto hrůzném období od 5.dubna 1943 do 26. dubna 1945 zemřelo v pankrácké sekyrárně 1079 obětí rukou kata Aloise Weisse a jeho pomocníků. Pankrácké popravistiště, jako každé jiné, bylo pro odsouzené zvláštní branou, kterou vstupovali nedobrovolně s obavami či rezignací do neznáma a část za plného zdraví a vědomí. Poslední chvíle odsouzených k trestu smrti zde byly skryty před veřejností a jejich svědky se staly jen úřední osoby zavázané mlčenlivostí.“ (Kýr, 2006, s. 6)

„Po roce 1945 existovala snaha navázat na předválečné tradice. Rok 1948 znamenal opět zlom v systematickém budování vězeňství. Vězení sloužila nejen k izolaci kriminálních pachatelů, ale rovněž zde byli ve velkých počtech umisťováni lidé odsouzení za tzv. politické delikty nebo jinak nepohodlní režimu. Došlo ke zřízení táborů nucených prací podle zákona č. 247/1948 Sb. o táborech nucené práce.“ (Sochůrek, 2008, s. 16)

V roce 1965 byl vydán nový zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 59/1965 Sb., který přinesl několik pozitivních pokrokových prvků. Do věznic přišli pedagogové, psychologové, byl posílen význam kulturně výchovné práce s vězni, začínalo se dbát na vnitřní diferenciaci. Výrazně se zkvalitnila lékařská péče.“ (Sochůrek, 2008, s. 16)

„Po roce 1989 byla provedena hloubková analýza nedostatků českého vězeňství a příčin jeho stagnace spojená s porovnáním se Standardními minimálními pravidly, Evropskými vězeňskými pravidly, Listinou základních práv a svobod a dalšími mezinárodními předpisy a úmluvami.“ (Sochůrek, 2008, s. 17)

Postupně došlo k vytvoření nových právních úprav, které se postupně přiblížily kvalitám právních úprav ostatních evropských států. Postupně byl zrušen například trest smrti, který byl zrušen zákonem č. 175/1990 Sb., měnicím trestní zákon, vytvořen zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě nebo zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence.

Dnes probíhá výkon trestů na úrovni odpovídající vyspělé demokratické společnosti, ovlivněný samozřejmě ekonomickou situací našeho státu.

„Jsme služebníky zákonů, abychom mohli být svobodní.“
Marcus Tullius Cicero

2 SOUČASNÝ VĚZEŇSKÝ SYSTÉM V ČR

Výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a výkon zabezpečovací detence zabezpečuje v České republice Vězeňská služba České republiky (dále jen VSČR). VSČR se mimo již zmíněných úkolů zabývá i ochranou bezpečnosti a pořádku v prostorách soudů, státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti.

Ministerstvo spravedlnosti je zřizovatelem VSČR a její činnost se řídí zákonem č.555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Dalšími zásadními právními úpravami, kterými se řídí VSČR, jsou zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby (dále jen zákon o výkonu vazby), dále zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody (dále jen zákon o výkonu trestu odnětí svobody), dále zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence (dále jen zákon o výkonu zabezpečovací detence) a v neposlední řadě i zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti ve věcech mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže.

2.1 Dělení věznic

Věznice se dělí na vazební věznice, kam jsou umisťováni obvinění, věznice pro výkon trestu odnětí svobody a věznice s ústavy pro výkon zabezpečovací detence.

Dalším členěním je rozdělení věznic podle vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti do čtyř skupin:

- a) s dohledem
- b) s dozorem
- c) s ostrahou
- d) se zvýšenou ostrahou

Dále se podle § 7 zákona o výkonu trestu odnětí svobody umisťují odsouzení takto:
„Odděleně se umisťují odsouzení muži od odsouzených žen a dále zpravidla odsouzení:

- a) mladiství od dospělých,
- b) recidivisté od odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé,
- c) za úmyslně spáchané trestné činy od odsouzených za trestné činy z nedbalosti,

- d) trvale pracovně nezařaditelní,
- e) s poruchami duševními a poruchami chování a
- f) s uloženým ochranným léčením.“

Jedním z dalších závazných předpisů, který upravuje výkon trestu odsouzených, je Vnitřní řád věznice. Ten si vytvoří každá věznice sama a vydává ho formou nařízení ředitele věznice. Tento vnitřní řád musí ovšem nejdříve schválit odborníci Generálního ředitelství VSČR.

2.2 Práva a povinnosti odsouzených

Osoby nacházející se ve výkonu trestu odnětí svobody mají různá práva a povinnosti a některá práva jsou jim v důsledku výkonu trestu upřena.

2.2.1 Omezení práv osob ve výkonu trestu odnětí svobody

Mezi práva odsouzeného, která jsou v důsledku uvěznění omezena, patří například právo a svoboda na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, svoboda pohybu a pobytu, právo zachování listovního tajemství, právo svobodné volby povolání, právo sdružovat se ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích, právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost, právo na stávku, právo zakládat politické strany, sdružovat se v nich, vykonávat volené a jiné veřejné funkce, nebo právo svobodné volby lékaře a zdravotnického zařízení.

Některá práva jsou omezena pouze částečně a je možné je realizovat pouze prostřednictvím advokáta. Jedná se například o právo nakládání se svým majetkem. Zde je možné, aby odsouzený disponoval se svým majetkem prostřednictvím svého advokáta, kterého pověří správou majetku.

Všechna tato omezení práv jsou stanovena v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody.

2.2.2 Práva osob ve výkonu trestu odnětí svobody a jejich ochrana

§ 15 zákona o výkonu trestu odnětí svobody uvádí, že „odsouzeným ve výkonu trestu přísluší stejná práva za podmínek a v rozsahu stanoveném tímto zákonem.“

Aby bylo zajištěno, že práva odsouzených nebudou omezena či dokonce odsouzeným upírána, je tato záležitost právně ošetřena v § 26 zákona č. o výkonu trestu

odnětí svobody. Zde je výslovně napsáno: „Odsouzený smí k uplatnění svých práv a oprávněných zájmů podávat stížnosti a žádosti orgánům příslušným k jejich vyřízení; stížnost, případně žádost musí být orgánu, jemuž je adresována, neprodleně odeslána. Ředitel věznice určí okruh zaměstnanců Vězeňské služby pověřených přebíráním a odesíláním stížností a žádostí a jejich evidencí; vytvoří takové podmínky pro podávání stížností a žádostí odsouzených, aby bylo vyloučeno, že s nimi budou zacházet jiné než oprávněné osoby.“ Dále pak, že: „ Odsouzený má právo na poskytování právní pomoci advokátem, jenž má oprávnění v mezích svého zmocnění vést s odsouzeným korespondenci a hovořit s ním bez přítomnosti třetí osoby.“

Samozřejmostí, ukotvenou ve výše zmíněném zákoně, je, že všichni zaměstnanci VSČR jsou povinni dbát na dodržování práv osob ve výkonu trestu odnětí svobody.

Základní práva odsouzeného (uvádím volně dle zákona o výkonu trestu odnětí svobody):

- právo na pravidelnou stravu, a to v rozsahu, v jakém to umožňuje provoz věznice a s přihlédnutím k požadavkům kulturních a náboženských tradic odsouzených,

- právo na vlastní lůžko a prostor pro uložení osobních věcí,

- právo na oděv, který musí odpovídat klimatickým podmínkám a musí dostatečně chránit jeho zdraví,

- právo na osmihodinovou dobu ke spánku, doba potřebná k osobní hygieně a úklidu a stravování,

- právo na vycházku v rozsahu nejméně jedné hodiny denně a přiměřené osobní volno,

- právo na zdravotní péči a - pokud je odsouzený zdravotně postižený - i právo na zajištění přiměřených podmínek umožňujících důstojný výkon trestu,

- právo na sociální kapesné, které činí 100 Kč za období jednoho kalendářního měsíce,

- právo přijímat a odesílat na svůj náklad korespondenci, která však podléhá kontrole zaměstnanců VSČR; toto neplatí v případě korespondence s advokátem zmocněným odsouzeného zastupovat, státními orgány České republiky nebo diplomatickou misí anebo konzulárním úřadem cizího státu, mezinárodní organizací, která podle mezinárodní úmluvy,

jíž je Česká republika vázána, je příslušná k projednávání podnětů týkajících se ochrany lidských práv,

právo přijímat v čase určeném ředitelem věznice návštěvy blízkých osob na dobu celkem 3 hodiny během jednoho kalendářního měsíce,

právo na poskytování duchovních a dalších obdobných služeb sledujících humanitární cíle,

právo objednat si na svůj náklad knihy, denní tisk a časopisy, včetně zahraničních, pokud jsou rozšiřovány v České republice,

právo nakupovat v prodejně věznice potraviny a věci osobní potřeby, případně věci pro zájmovou a vzdělávací činnost nebo k realizaci programu zacházení,

právo dvakrát ročně, zpravidla u příležitosti narozenin a vánočních svátků, přijmout balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby do hmotnosti 5 kg,

právo přijímat peníze, které se převedou na jeho účet zřízený a vedený věznicí, a zároveň se o tom odsouzený vyrozumí.

2.2.3 Povinnosti osob ve výkonu trestu odnětí svobody

Odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody mají ale i své povinnosti, které musí dodržovat a plnit je v plném rozsahu. Pokud by došlo k porušení těchto povinností, je Vězeňská služba oprávněna použít proti odsouzenému prostředky povolené zákonem, a to ve formě výzvy, napomenutí a následně i kázeňského trestu.

Základními povinnostmi odsouzeného je:

„Dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby, pracovat, pokud je mu přidělena práce a není uznán dočasně práce neschopným nebo není po dobu výkonu trestu uznán zdravotně nezpůsobilým k výkonu práce, plnit úkoly vyplývající z programu zacházení, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat cizí majetek, dodržovat zásady slušného jednání s osobami, s nimiž přichází do styku, a i jinak zachovávat ustanovení vnitřního řádu věznice. Dále je povinen dodržovat opatření a pokyny podle zvláštních právních předpisů 10) k zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární ochrany.“ (Zákon 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 28, odst. 1)

„Odsouzený je dále povinen:

podrobit se osobní prohlídce v zájmu zajišťování vnitřního pořádku ve věznici a vyloučení toho, aby u sebe neměl věc, kterou by narušoval účel výkonu trestu,

umožnit zaměstnancům Vězeňské služby kontrolu svých osobních věcí,

podrobit se preventivní vstupní, periodické, mimořádné a výstupní lékařské prohlídce v rozsahu určeném lékařem nebo zvláštním právním předpisem, včetně nezbytných diagnostických a laboratorních vyšetření a očkování, a opatřením stanoveným orgány hygienické služby,

strpět úkony, které souvisejí s jeho identifikací, a podrobit se úkonům nezbytným pro zpracování komplexní zprávy (§ 41, odst. 2),

pokud onemocní, stane se mu úraz nebo je zraněn, tyto skutečnosti neprodleně ohlásit zaměstnanci Vězeňské služby,

oznámit neprodleně zaměstnanci Vězeňské služby okolnosti, které mohou způsobit vážné ohrožení bezpečnosti jemu samotnému, spoluodsouzeným nebo věznici, pokud se o nich dozví nebo je zjistil,

podrobit se opatřením, která jsou nezbytná k potlačení výroby, držení nebo zneužívání omamných a psychotropních látek a jedů ve věznici,

dodržovat zásady hygieny,

oznámit neprodleně věznici skutečnost, že je poživitelem důchodu, výsluhového příspěvku, příspěvku za službu nebo má příjem podléhající dani z příjmu,

odevzdat do úschovy věznice věci, jejichž držení s ohledem na jejich cenu, množství nebo způsob používání je zakázáno nebo je v rozporu s účelem výkonu trestu,

uhradit náklady zdravotní péče provedené v zájmu zachování nebo zlepšení jeho zdravotního stavu nad rámec péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění nebo ze státního rozpočtu nad rámec mezinárodních dohod, kterými je Česká republika vázána.“
(Zákon 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 28, odst. 2)

Následně jsou ještě situace, které zákon o výkonu trestu odnětí svobody odsouzeným zakazuje.

„Odsouzeným je zakázáno:

navazovat styky s jinými osobami v rozporu s tímto zákonem nebo s pokynem vydaným na základě tohoto zákona,

vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky, vyrábět a přechovávat předměty, které by mohly být použity k ohrožení bezpečnosti osob a majetku nebo k útěku, nebo které by svým množstvím nebo povahou mohly narušovat pořádek anebo poškodit zdraví,

přechovávat a rozšiřovat tiskoviny nebo materiály propagující národnostní, etnickou, rasovou, náboženskou nebo sociální nesnášenlivost, fašismus a podobná hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka, násilí a hrubost, jakož i tiskoviny nebo materiály obsahující popis výroby a použití návykových látek, jedů, výbušnin, zbraní a střeliva,

hrát hry o peníze, věci, služby nebo o jiné úkony; účastnit se loterií a jiných podobných her,

tetovat sebe nebo jinou osobu anebo nechat se tetovat,

předstírat poruchu zdraví nebo se úmyslně poškozovat na zdraví,

bez souhlasu Vězeňské služby prodávat, směňovat a darovat věci, které má v držení ve věznici.“ (Zákon 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 28, odst. 3)

2.3 Věznění žen

V současnosti není výjimkou, že do střetu se zákonem se dostanou i ženy. V důsledku jejich nezákonného jednání mohou být jednak vazebně stíhány v průběhu vyšetřování a tudíž umístěny ve vazební věznici a dále z rozhodnutí soudu odsouzeny k výkonu trestu odnětí svobody a pak jsou umisťovány do věznic pro výkon trestu odnětí svobody. Pokud by se jednalo o trestnou činnost zvláště závažnou, spáchaného ve stavu vyvolaném duševní poruchou, jsou tyto ženy umístěny v detenčním ústavu. U žen se jedná o zcela ojedinělé případy a v ČR se nachází v současnosti pouze jedna žena v detenčním ústavu, a to ve Věznici a ústavu pro výkon zabezpečovací detence v Opavě.

Jak je popsáno níže v kapitole Teorie kriminality žen, zastoupení žen mezi pachateli trestných činů se v naší republice v současnosti pohybuje se mezi 8 – 11 % ze všech stíhaných, obžalovaných i odsouzených pachatelů. I přesto se ve věznicích v současnosti nachází zhruba 1500 žen.

2.3.1 Výkon vazby žen

Výkon vazby žen se realizuje podle Zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby a Vyhlášky č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby. V České republice se nachází 10 vazebních věznic, které jsou schopny přijmout k výkonu vazby i muže i ženy.

2.3.2 Výkon trestu odnětí svobody žen

Výkon trestu odnětí svobody žen je realizován ve věznicích pro výkon trestu odnětí svobody, a to podle zákona o výkonu trestu odnětí svobody a dále podle řádu výkonu trestu odnětí svobody.

V České republice se v současnosti nachází dvě věznice určené pouze ženám, a to jsou Věznice v Opavě a Věznice ve Světlé nad Sázavou. Mimo tyto dvě věznice se ještě nachází část výkonu trestu odsouzených žen v Praze - Řepích, kdy toto zařízení Vězeňské služby spadá pod Vazební věznici v Praze - Ruzyni.

2.3.2.1 Věznice Praha Řepy

Oddělení pro výkon trestu odsouzených žen je zde umístěno v Domově sv. Karla Boromejského. Tento domov poskytuje dlouhodobě nemocným starým lidem komplexní ošetrovatelskou a sociální péči.

„V souladu se Zákonem o výkonu trestu odnětí svobody je oddělení profilováno jako oddělení pro výkon trestu odsouzených žen zařazených do věznice s dozorem a dohledem. Dalšími hledisky pro zařazování odsouzených do oddělení je zejména jejich pracovní zařaditelnost, splnění podmínek pro udělení volného pohybu mimo věznici. Dále se při výběru zohledňuje osobnost odsouzené, charakter trestné činnosti, nařízení ústavní či ambulantní léčby (protitoxikologická, protialkoholní aj.) atd.

Normová ubytovací kapacita je stanovena na 50 míst.“ (VSČR, [online] 2012)

2.3.2.2 Věznice Opava

Správný a úplný název této ženské věznice je Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence v Opavě. Areál věznice se skládá z dvou nezávislých objektů.

V jednom z objektů se nachází detenční ústav, a než bude jeho 150 místná kapacita potřebná, je využíván k výkonu trestu odnětí svobody mužů.

Druhý objekt je vyhrazen ženám a provádí se zde výkon trestu odnětí svobody žen všech kategorií včetně doživotních trestů. V ženské části věznice je kapacita zhruba 290 míst. „Od roku 1999 je v provozu specializované oddělení pro léčbu odsouzených žen závislých na drogách, alkoholu a patologickém hráčství s kapacitou 26 míst. Ve věznici je zřízeno také specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených žen s duševní poruchou a poruchou chování.“ (VSČR, [online] 2012)

2.3.2.3 Věznice Světlá nad Sázavou

U věznice ve Světlé nad Sázavou bych se ráda pozastavila více, neboť jsem si odsouzené v této věznici zvolila jako výzkumný vzorek pro účely této bakalářské práce.

Jedná se o jednu z nejmladších věznic v ČR. „Věznice se nachází v malebném kraji Českomoravské vysočiny v severozápadní části města sklářů Světlé nad Sázavou. Areál byl dokončen v roce 1987 a do roku 1999 sloužil jako škola v přírodě Školského úřadu Teplice. Z důvodu nedostatečné ubytovací kapacity ve věznicích byl počátkem roku 2000 celý komplex budov převeden do užívání Vězeňské služby ČR. Záměrem zde bylo vybudovat moderní vězeňské zařízení pro odsouzené ženy. Ještě v roce 2000 prošlo několik budov částečnou rekonstrukcí a 6. 11. 2000 zde byly ubytovány první ženy vykonávající trest v kategorii dozor. Postupně sem byly umísťovány i ženy z kategorie ostraha.“ (VSČR, [online] 2012)

Věznice je zřízena výhradně pro ženy a v současnosti se zde nachází oddělení pro výkon trestu odnětí svobody pro ženy zařazené do dohledu, dozoru a ostrahy. Je zde i oddělení stavebně a technicky upravené pro výkon trestu žen ve zvýšené ostraze, ale zde se v současnosti žádná žena nenachází a oddělení je využíváno pro jiné účely.

Mimo výše zmíněné členění se v této věznici nachází i několik specializovaných oddělení. Sem patří zejména oddělení pro trvale pracovně nezařaditelné, oddělení s protidrogovým programem, oddělení pro mladistvé ženy a jako jediné v celé republice i oddělení pro výkon trestu odnětí svobody matek s dětmi do 3 let věku. Také je zde možnost výkonu vazby pro těhotné ženy a ženy s novorozenci. Protože ne všechny ženy si s nástupem k výkonu trestu odnětí svobody uvědomí své nevhodné a nezákonné jednání a snaží se ve svých aktivitách pokračovat i ve vězení, existuje zde i oddělení výkonu kázeňských trestů. Pro ženy, které by nástup k výkonu trestu nebo i průběh tohoto výkonu

trestu nezvládaly psychicky, je ve věznici i krizové oddělení, kam jsou odsouzené ženy umisťovány na pokyn psychologa.

Ve věznici se nachází mimo všechna výše zmíněná oddělení i prostory pro aktivity odsouzených, do kterých se odsouzené ženy zapojují v rámci programu zacházení nebo v rámci volnočasových aktivit. „Důležité místo v programu zacházení mají aktivity, kdy mohou odsouzené ženy uplatnit své přirozené schopnosti a dovednosti. Jde například o pěvecký kroužek a aerobik oblíbený zvláště mezi mladšími ženami, dále o ruční práce či zahradnictví vyhledávané naopak osobami staršími či uzavřenějšími. Čas od času pořádaná veřejná vystoupení včetně výjezdů mimo věznici a praktické uplatnění výrobků v podobě oblečků a hraček pro děti z dětských domovů dodávají těmto aktivitám na opravdovosti a odsouzeným poskytují cennou pozitivní zpětnou vazbu.“ (VSČR, [online] 2012)

Samozřejmostí ve věznici je i moderně vybavené zdravotní oddělení, kde se nachází ordinace nejen praktického lékaře, ale i zubní ordinace a v ženské věznici i, zcela logicky, ordinace gynekologická.

Další chloubou věznice může být i školské vzdělávací středisko (dále jen ŠVS), které „bylo zřízeno ministerstvem spravedlnosti 1. 1. 2003. Svou činnost zahájilo však již ve školním roce 2001/2002. ŠVS nabízí odsouzeným ženám vzdělávání jak ve všeobecně vzdělávacích, tak praktických kurzech. Na této činnosti participují místní a blízké školy i odborníci z praxe. Ve všech aktivitách ŠVS je dominující zásada individuálnosti respektující osobnostní předpoklady a schopnosti odsouzených žen a všestranně rozvíjející jejich dovednosti.

Hlavním cílem veškerých aktivit ŠVS je kromě vzdělávání odsouzených rovněž rozvíjení pozitivních osobnostních hodnot žen vykonávajících trest odnětí svobody a eliminace těch osobnostních vlastností, které je vedly k páchání trestné činnosti.“ (VSČR, [online] 2012)

Odsouzené ženy mají zájem i pracovat. Věznice se proto snaží vytvářet pracovní místa pro odsouzené ženy nejen v rámci vnitřní režie, jako je úklid, údržba, sklad a prádelna či kuchyně, ale i mimo věznici u soukromých subjektů. I přes potíže se sháněním pracovních příležitostí na trhu práce si věznice stále udržuje zhruba 60% zaměstnanost.

2.3.3 Specifika věznění žen ve věznici Světlá nad Sázavou

Výkon trestu odsouzených žen se ve věznici ve Světlé nad Sázavou řídí, mimo dvě zákonné úpravy týkající se výkonu trestu odnětí svobody zmíněné v kapitole Výkon trestu odnětí svobody žen, také Vnitřním řádem věznice. Ten vydává ředitelka věznice formou Nařízení ředitelky věznice a samozřejmě po schválení odborníky specialisty Generálního ředitelství Vězeňské služby.

„V ubytovnách odsouzených žen se vytváří podmínky pro praní osobního prádla. Věznice se dle svých finančních možností snaží zajistit na vybraná oddělení automatické pračky. Nákup pracích prostředků si zajišťují samy odsouzené ženy. Dále věznice poskytuje zapůjčení šicího stroje na provádění drobných oprav, avšak pouze osobních věcí. V neposlední řadě mají odsouzené ženy prostor i pro denní koupání. Při úpravě zevnějšku odsouzených se umožňuje používání vlastních kadeřnických spotřebičů (fén, kulmofén). Není povoleno mít ve vlastním držení kadeřnické nůžky z důvodu bezpečnosti – je možné je použít jako zbraň. Úprava vlasů se neomezuje, k tomuto účelu mohou mít u sebe vlastní potřebné kosmetické přípravky, ovšem s výjimkou tlakových nádob.“ (Vobořilová, 2010, s. 21)

„Vnitřní řád, obsah a formy zacházení s odsouzenými ženami zásadně přihlížejí k psychickým a fyziologickým zvláštnostem žen, jakož i k zvláštním potřebám těhotných žen, žen krátce po porodu a kojících matek.

V ubytovnách odsouzených žen se vytvářejí podmínky pro praní osobního prádla, provádění drobných oprav osobních věcí a pro denní koupání.

Při úpravě zevnějšku odsouzených žen se umožňuje používání vlastních kosmetických přípravků. Úprava vlasů se neomezuje, k tomu účelu mohou odsouzené ženy mít u sebe vlastní potřebné pomůcky.

Vlastní oděv a obuv mohou nosit odsouzené ženy ve věznici s dohledem a ve věznici s dozorem v mimopracovní době podle svého uvážení, ve věznici pro mladistvé, ve věznici s ostrahou a ve věznici se zvýšenou ostrahou v době návštěv.“ (Vyhláška č. 345/1999, § 89-90, dále jen řád výkonu trestu odnětí svobody)

Výkon trestu odnětí svobody u matek nezletilých dětí je ještě specifičtější a přihlíží nejen k potřebám odsouzených coby žen, ale i matek a jejich dětí. Řád výkonu trestu odnětí svobody dále říká, že:

„Při rozhodování o povolení mít u sebe a starat se o své nezletilé dítě přihlíží ředitel věznice k tomu, zda matka o toto dítě nebo jiné své děti předtím, než byla odsouzena, řádně pečovala, zda má dostatek vlastních prostředků, aby o dítě mohla řádně pečovat, a k tomu, zda má možnost se o dítě starat po propuštění z výkonu trestu.

Matka, které bylo povoleno mít u sebe a starat se o své nezletilé dítě, o dítě celodenně pečuje. Celodenní péče zahrnuje zejména péči o jeho zdraví a o jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, včetně přípravy stravy, zajištění hygieny, praní, žehlení, úklidu a aktivního trávení času s dítětem formou vycházek, her, výtvarných, hudebních a sportovních činností odpovídajících věku dítěte.

Zdravotní péči o dítě, o které matka pečuje ve věznici, zajišťuje Vězeňská služba zpravidla na základě smlouvy s příslušným zdravotnickým zařízením.

Matky, kterým bylo povoleno, aby ve výkonu trestu měly u sebe a staraly se o své děti, mohou nosit vhodný vlastní oděv a obuv podle svého uvážení. Pro matky, kterým bylo povoleno, aby ve výkonu trestu měly u sebe a staraly se o své děti, lze organizovat též akce mimo věznici, nejedná-li se o akce výhradně pro odsouzené, kterým může v souvislosti s návštěvou ředitel věznice povolit dočasně opustit věznici; účastní se jich vždy zaměstnanec Vězeňské služby.

Základem programu zacházení zpracovávaného dle § 36 řádu výkonu trestu odnětí svobody je celodenní péče matky o dítě. Matka zajišťuje veškeré potřeby pro dítě z vlastních prostředků. Každá matka má dítě u sebe v samostatné ložnici, v níž je pro dítě postel s matrací, přebalovací stůl, skříň na dětské prádlo a kosmetiku, ohrádka a umyvadlo. V případě, že se matka z důvodu nemoci, nebo z jiného závažného důvodu nemůže o dítě starat, převezme přechodně péči o dítě ředitelem věznice určený zaměstnanec. Při vzájemném předávání je dítě vždy prohlédnuto dětským lékařem.

V případě pobytu matky mimo věznici, ve které je zřízeno oddělení pro matky nezletilých dětí, se péče o dítě řeší prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí.“ (Vyhláška č. 345/1999, § 91)

„Celý život je trestem.“

Seneca

3 PENOLOGIE

Výkonem trestu odnětí svobody a výkonem vazby stejně jako výkonem zabezpečovací detence se zabývá mnoho specialistů, kteří se zabývají nejen výkonem trestů, ale i psychologickými dopady na vězněné osoby a skutečnosti s touto problematikou související. Jedná se o poměrně mladý vědní obor, který se nazývá penologie.

Penologie (z latinského poena, trest) je vědním oborem, jenž se zabývá výkonem trestu. Provádí výzkum v oblasti účinnosti různých druhů trestu, podmínek výkonu trestu, praktických otázek týkajících se vězeňství, možností alternativních trestů, prevence a recidivy.

3.1 Vztah penologie k dalším vědám

Penologie jako vědní obor je v úzkém vztahu s několika dalšími vědními obory. Mezi ty nejbližší patří psychologie, pedagogika, sociální práce.

3.1.1 Penologie ve vztahu k psychologii

Psychologie je jedním z podpůrných prostředků penologie, pomáhá jí odkrývat a objasňovat psychiku a psychické pochody osob ve výkonu trestu a výkonu vazby. Jedná se o aplikovanou psychologickou disciplínu, tzv. penitenciární psychologii.

„Penitenciární psychologie (penitence, z latinského poenitentia = pokání, lítost, trest) je součástí forenzní psychologie. Zabývá se psychologickou problematikou věznění člověka, jeho adaptací, prožíváním, psychologickými aspekty zacházení s vězněm včetně aplikace psychologických metod, penitenciární diagnostikou (zařazováním odsouzených do skupin), vhodností pracovního zařazení vězně, expertizou pro posouzení možného podmíněného propuštění, interakcí vězeň – personál, psychologickým výběrem personálu.“
(Sochůrek, 2007, s. 44)

3.1.2 Penologie ve vztahu k pedagogice

„Penitenciární pedagogika je aplikovaná pedagogická disciplína, která se zabývá formami, způsoby, metodami a zvláštnostmi výchovného a vzdělávacího působení na osoby

ve výkonu trestu odnětí svobody.“ (Sochůrek, 2007, s. 40) Jedná se o výchovné a vzdělávací aktivity směrem od personálu věznic k osobám nacházejícím se ve výkonu trestu odnětí svobody.

Penitenciární pedagogika zajišťuje odsouzeným nejen chybějící nebo neúplné vzdělání, ale snaží se i napravit či redukovat špatné nebo úplně chybějící výchovné působení; tedy působení, kterého se odsouzeným nedostalo v přirozeném prostředí ve věku, kdy je člověk k těmto vlivům nejvnímavější.

3.1.3 Penologie ve vztahu k sociální práci

Sociální práce je ve výkonu trestu odnětí svobody i výkonu vazby velice důležitou součástí profesionálního přístupu k odsouzeným či obviněným. Dnešní sociální pracovníci se ve vězeňství snaží nejen o pouhé vyřizování formalit a úředních záležitostí týkajících se odsouzených či obviněných, ale snaží se i o samostatnost obviněných a odsouzených při vyřizování si těchto záležitostí a o jejich plynulý a bezproblémový přechod do řádného občanského života.

„Člověk může všechno, jen sám před sebou neunikne.“

Franz Kafka

4 TEORIE KRIMINÁLNÍHO CHOVÁNÍ

Vzhledem k narůstající kriminalitě, zvláště u mladých lidí, jsou snahy společnosti o zjištění příčin páchaní trestných činů zcela pochopitelné a na místě. Vždyť kdyby společnost znala příčiny vzniku kriminality, mohla by na svoje jedince působit již od raného dětství a tím se pokusit tomuto společensky závažnému problému předejít.

Převážná většina odborníků věnujících se této problematice se shoduje, že existují v podstatě tři základní teorie vzniku sociálních deviací, mezi které se kriminalita bezesporu řadí.

4.1 Biologické teorie vzniku sociálních deviací a kriminálního chování

„Biologické determinanty delikventního chování byly již v minulém století předmětem studií odborníků zaměřených na delikvenci – v nich však byly pouze zjišťovány degenerativní znaky příznačné pro rodilé zločince (např. pověstné tvary ušních boltců popsané lékařem Lomborosem na konci 19. století). Takto definované znaky byly jako rozlišující kritérium mezi delikventními a nedelikventními osobami v kontrolních studiích provedených na začátku 20. století na vojácích a studentech zavrženy.“ (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 21)

Lomboroso „později mnoho svých názorů revidoval nebo od nich ustoupil a uznával i jiné příčiny kriminálního chování, např. bídu, alkoholismus, působení Mafie a Cammory, mírné tresty, odstranění trestu smrti, podmíněná propuštění, přistěhovalectví apod. Trest považoval zároveň za represii i prevenci. Jako významný prvek prevence kriminality zdůrazňoval zdokonalenou výchovu dětí.“ (Sochůrek, 2009, s. 21)

Biologickým teoriím vzniku sociálních deviací se věnovalo po Lomborosovi ještě několik dalších odborníků. Někteří z nich Lomborosovy teorie dále rozvíjeli, jiní se od jeho názorů více či méně odklonili.

Je však zcela evidentní, že biologie člověka hraje v delikventním jednání významnou roli. „Delikvence je chování. Chování je podmíněno velice komplexně.“ (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 23).

Na delikventním chování se tak podílí nejen to, co člověk zdědil po svých předcích v podobě genetické výbavy, ale i to, co je mu vrozeno, a to v podobě vjemů z prenatálního a perinatálního vývoje. „Z výzkumů, týkajících se vlivu dědičnosti a prostředí, vyplývá, že chování je podmíněno vrozenými a dědičnými dispozicemi zejména v raném věku. S přibývajícím věkem začíná nabývat na významu stále více prostředí, výchova a učení.“ (Švingalová, 2006, s. 12)

4.2 Psychologické teorie vzniku sociálních deviací a kriminálního chování

„Psychologické teorie sociální deviace vycházejí z přístupů rozhodujících směrů v psychologii – psychoanalýzy, behaviorismu a pokud se týká otázek osobnosti i humanistické psychologie. Mimo to se samozřejmě soustřeďují na otázky psychopatologie.“ (Sochůrek, 2009, s. 25)

Je však velmi obtížné stanovit, co už je v psychologii patologické a co ještě patologií není. Normy a normalita, které jsou nástrojem k určení mezi patologií a normálem, jsou totiž velmi variabilní, a to nejen v časovém horizontu, ale i z pohledu geografického a kulturního. Chování člověka, které je v jedné části světa u jedné kulturní skupiny přijatelné a zcela běžné, může v jiné části světa a u jiné kulturní skupiny vyvolat nevoli až odpor a působit nepatříčně.

Chování člověka není izolovaný jev a je výsledkem osobnosti člověka – bio-psycho-sociální interakce. Psychologie člověka je natolik složitá, že se člení na několik různých odvětví.

Pro vymezení psychologických teorií vzniku kriminality jsou důležité obory, jako je psychologie obecná a vývojová, psychologie osobnosti, psychologie sociální, psychopatologie a forenzní psychologie.

„Za ústřední téma psychologických úvah je však třeba považovat osobnost člověka, zvláště intelekt, charakter, temperament, schopnosti, vlastnosti i způsoby a formy jeho vnějších projevů – chování, jednání, postojů atd. Psychologové (psychiatři) proto řeší problematiku poruch pudů, poruch socializace, poruch emocí, vůle a dalších funkcí psychiky. To vše zejména z hlediska duševního zdraví jedince ve spojení s jeho fungováním ve společnosti.“ (Sochůrek, 2009, s. 25)

Pro potřeby vymezení psychické patologie u delikventních jedinců lze použít R. L. Jenkinsovu „teorii špatně uspořádané struktury psychiky individua:

Typ I. – je nazván nesocializované agresivní individuum. Tento typ používá násilí, je neposlušný, má destruktivní sklony, je nespolehlivý, agresivní, útočný a impulzivní, negativně vyladěný vůči svému okolí. Jeho resocializace je obtížná.

Typ II. – Socializovaný agresivní. Je méně nepřátelský a méně agresivní než typ I. Dává přednost špatné společnosti. Tento typ označovaný někdy i jako socializovaný delikvent či subkulturní delikvent je charakteristickým vzorkem gangové delikventní subkultury z velkých měst. Je výchovně (resocializačně) ovlivnitelný.

Typ III. – je označován jako do sebe ponořený dystrofik, příliš plachý a uzavřený jedinec. Na své vlastní vnitřní konflikty reaguje neuroticky, je přecitlivělý, bojácný, sociálně nejistý a úzkostný.

Typ IV. – je označován za typ nezralý, s nedostatkem pozornosti. V dětství se vyskytuje ADHD.“ (Sochůrek, 2009, s. 27)

Dalším autorem teorií týkajících se sociálních deviací a potažmo i delikvencí byl H. J. Eysenck. Ten se ve své teorii zabýval studiem emoční stability a emoční lability, povahovými rysy a později i inteligencí a psychoticismem.

4.3 Sociologické teorie vzniku sociálních deviací a kriminálního chování

Kriminalita a sociální deviace jsou chápány i ze sociologického hlediska, neboť je třeba na ně nahlížet v souvislostech a ne jako na izolované jevy, které se ve společnosti vyskytují nezávisle na čemkoliv. V dnešní moderní a uspěchané době, kdy je médiu obyvatelstvu předkládán názor, že nic není nemožné a že každý může mít vše co chce, je třeba se věnovat možnostem vzniku delikventního a sociálně deviantního chování, protože pod tlakem takovýchto názorů by mohlo dojít k naprostému rozkladu celé společnosti.

Ve společnosti existují různé skupiny a komunity, sledující různé cíle a zájmy, které se někdy snaží prosadit bez ohledu na zbylou část populace. Pokud jde o sociálně deviantní či delikventní skupiny, končí mnohdy jejich aktivity znevážením autonomie jedince, zásahem do jeho práv a majetku a v neposlední řadě i degradací významu lidského života a zdraví.

„Je jen jeden způsob, jak zacházet se ženami. Bohužel ho nikdo nezná.“

Charles Chaplin

5 TEORIE KRIMINALITY ŽENY

Žena coby pachatelka trestné činnosti je opomíjený problém při studiích kriminality jako celku. Většina výzkumů je věnována kriminalitě mužů, snad právě proto, že podíl mužské kriminality je daleko větší než podíl ženské kriminality. Zvláště v současnosti, kdy dochází k vysoké emancipovanosti žen, je třeba se zamyslet nad tímto problémem. Jedno z děl, které se ženám coby pachatelkám trestné činnosti věnuje, je výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci z roku 2007, který se zabývá ženami jako pachatelkami závažné trestné činnosti. Výzkum proběhl ve věznicích ve Světlé nad Sázavou a v Opavě.

„Kriminální statistiky potvrzují, že zastoupení žen mezi pachateli trestných činů je v naší republice v posledních letech relativně nízké, pohybuje se mezi 8 – 11 % ze všech stíhaných, obžalovaných i odsouzených pachatelů. Ve srovnání s okolní cizinou patříme k zemím s nižším zastoupením žen mezi pachateli trestných činů. K určitému poklesu v počtu trestně stíhaných žen, který nastal v roce 1990, přispěla především dekriminalizace příživnictví. Ale celkově určitý mírný nárůst počtu stíhaných a odsouzených signalizuje, že kriminalita žen bude mít spíše vzestupnou tendenci“ (Blatníková, Netík, 2007, s. 38)

„Žena prochází specifickou socializací a učí se již od narození typickým způsobům chování, motivům a postojům. Očekávání a odměňování, formální a neformální kontrolní mechanismy vůči ženskému chování se řídí od počátku podle pohlaví a určuje repertoár chování žen.

Dívky jsou intenzivněji kontrolovány, učí se typickým ženským dovednostem a mají – mimo jiné – v raném věku větší kontakt s osobami ženského pohlaví. U žen probíhá proces socializace obecně bezporuchověji, dívky a ženy se lepe přizpůsobují právním normám.

Sociální učení se tak jeví jako úspěšná strategie v boji s kriminalitou. Poruchy socializace u žen vytvářejí nápadnost v jejich chování a (negativně) ovlivňují plnění specifické role (ženy matky). Z poruchového naplňování této role mohou pak plynout specifické příčiny kriminality žen.“ (Blatníková, Netík, 2007, s. 14)

5.1. Kriminologický pohled na kriminalitu žen

„V dnešní době český kriminologický a forenzně psychologický přístup ke zkoumání osobnosti pachatele již není postaven na představě o zásadní odlišnosti delikventní a nedelikventní populace právě proto, že se v posledních kriminologických výzkumech nepodařilo prokázat existenci typických psychických vlastností, které by jednoznačně předurčovaly jedince ke kriminálnímu chování. Současná česká kriminální populace, již z podstaty kriminalizovaných druhů jednání, není homogenní skupinou, ale je osobnostně velmi různorodá, a i proto je problém srovnávat skupiny pachatelů a „nepachatelů“ trestných 90 činů. Některé osobnostní rysy, jako je například agresivita, nižší inteligence nebo nízká schopnost empatie, které byly dříve přiřazované výlučně delikventům, jsou rovnoměrně rozloženy v celé populaci.“ (Scheinost, 2010, str. 90)

„Značná část výzkumů, provedených v Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (dále jen IKSP), byla zaměřena na zkoumání vězněných žen. Výzkumy provedené v letech 2005-2007 byly zaměřeny na zkoumání žen-pachatelek závažné trestné činnosti (Blatníková, Netík 2007) a osob a osobností prvovězněných žen (Marešová, Kotulan, Martinková 2008). Posledně jmenovaný výzkum navazoval na obdobný výzkum provedený u mužů. Ve srovnání s výzkumem prvovězněných mužů z let 2002-2004 se např. vězněné ženy ukázaly jako méně agresivní, více závislé na autoritách, častěji se u nich vyskytovala inteligence v nižším pásmu průměru, ve výkonu trestu odnětí svobody se jeví jako osoby více „demoralizované“. Skladbou trestné činnosti, za kterou byly uvězněny, se obě pohlaví nijak nelišila. Co do četnosti výskytu převažovala majetková trestná činnost, následována hospodářskou a násilnou. Výrazné rozdíly byly v tom, že většina loupeží byla u žen, na rozdíl od zkoumaných mužů, spáchána ve spolupachatelství, přičemž spolupachatelem či spolupachateli byli muži. Obdobná byla situace u některých vražd. U žen také část vražedných útoků směřovala proti vlastním dětem a proti opakovaně agresivnímu partnerovi – u zkoumaných mužů se takové případy vůbec nevyskytovaly.

Pokud jde o osobnostní charakteristiky odsouzených žen (Blatníková, Netík 2007), pak ve srovnání s „netrestanou populací“ byly ženy-pachatelky závažné trestné činnosti více podezíravé, nedůvěřivé a citově ploché (jejich interpersonální vztahy byly povrchní a obecně se ženy málo citově angažovaly). Projevovaly pocity nedostatečnosti, nízkou sebedůvěru a sebeúctu a pachatelky násilné trestné činnosti byly navíc (ve srovnání

s pachatelkami závažné nenásilné trestné činnosti) egocentrické a se sklonem k manipulacím.“ (Scheinost, 2010, s. 88)

5.2 Druhy kriminality žen v ČR

Jak jsem uváděla, výše procentuální zastoupení žen coby pachatelek trestné činnosti je v policejních statistikách uváděna s hodnotami mezi 8 – 11 procenty.

Je však nutné zamyslet se nad konkrétními druhy trestné činnosti, které se ženy pachatelky dopouštějí. Přestože statistiky nejvíce trestné činnosti žen vykazují v majetkové trestné činnosti a hospodářské oblasti kriminality, nelze opomenout ženy pachatelky násilné trestné činnosti a dokonce i vražd.

„Konkrétně jsou nejčastějšími trestnými činy: trestné činy krádeže, zpronevěry a podvodu, zanedbání povinné výživy, porušování domovní svobody, výtržnictví, podílnictví, ublížení na zdraví, útoku na státní orgán či veřejného činitele.“ (Blatníková, Netík, 2007, str.38)

„Specifickou oblastí kriminality žen v České republice zůstává skupina trestných činů, související s rodinnou rolí ženy a selhávání v ní – zanedbání, týrání svěřené osoby, ublížení na zdraví a násilí v interrodinných vztazích apod. Z této, pro individuální i společenské důsledky velmi závažné podoby kriminality žen, se však oficiálně zjistí jen část, a sice ta nejzávažnější.

Je možné předpokládat, že značná část deviantního chování méně závažné povahy zůstává skryta za zdmi domácností a rodin.“ (Blatníková, Netík, 2007, s.39)

„Neboť člověk není to nejlepší ve vesmíru.“

Aristoteles

6 VLIVY SOCIÁLNÍHO PROSTŘEDÍ

6.1 Vliv sociální skupiny

Sociologie považuje za skupinu množství jedinců od tří až po větší celky. Přesně vymezit skupinu pouze počtem členů nelze, pokud jde o malé skupiny, tak se jejich počet pohybuje mezi třemi až pětadvaceti, možná až padesáti. (JANDOUREK, Jan. s. 89)

Nejde o nahodilé seskupení lidí, ale vztahy mezi jedinci jsou tu pravidelné a trvalejšího rázu. Nakolik drží skupina pohromadě, říkejme tomu třeba míra integrace, může být ovšem různá. (JANDOUREK, Jan. s. 90)

6.2 Vliv rodiny

Rodina je jednou z nejprimárnějších sociálních skupin, se kterou se člověk setkává. Měla by být místem jistoty, bezpečí a zárukou zdravého vývoje jedince. V rodině si každý z nás utváří náhled na svět prostřednictvím zkušeností získaných od rodičů a ostatních členů rodiny, vytváříme si hodnoty, které jsou pro nás důležité, a také sociální vazby, které nás provázejí celý život.

Objevují se však situace, že rodina jako taková nefunguje tak, jak by měla, a děti, které v ní vyrůstají, pak nemají možnost se plně rozvíjet, i když by osobnostní předpoklady k tomuto rozvoji měly. Dochází pak k závažnému narušení vývoje jedince, které může vyústit až v rozvoj asociálního či dokonce antisociálního jednání. To pak úzce souvisí s rozvojem kriminality a dalších antisociálních jevů.

Mezi základní problémy v rodinné výchově se řadí:

„dysfunkce až afunkce rodiny, zejména pokud je spojena s psychickou deprivací, respektive subdeprivací,

problém anomálních osobností rodičů, kdy rodiče nemohou, neumějí či nechťejí z různých důvodů správně pečovat o děti, kdy se rodiče sami dopouštějí asociálního a antisociálního chování,

problém úplnosti rodiny, náhradních rodičů, náhradní výchovy až výchovy ústavní,

problematika týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN – Child Abuse and Neglect)“ (Fischer, Škoda, 2009, s. 140)

6.2.1 Dysfunkce až afunkce rodiny

Pokud rodina jako celek nefunguje a neplní svoji základní funkci ve vztahu k zajištění zdravého a přirozeného vývoje dítěte, mluvíme o rodině dysfunkční a afunkční. Děti z těchto dvou typů rodin mívají výchovné i vzdělávací problémy a často trpí i psychickou deprivací. V dospívání bývá při jejich vřazování do společnosti nedostatečný dohled nad jejich vývojem ze strany rodičů, dochází k nedůslednosti rodičů, a když už dojde k nějakým výchovným opatřením, bývají nevhodná a zpravidla se mívají účinkem.

Anomálie v osobnosti rodičů

Každé dítě v průběhu svého vývoje má nějaký vzor. Někdy je to filmový hrdina, jindy někdo z blízkého či vzdálenějšího okolí, ale vždy se nejvíce v osobnosti člověka odrazí to, s čím se setkával nejčastěji. Vcelku oprávněně říká stará moudrost, že jablko nepadá daleko od stromu.

A tak je pravděpodobné, že pokud bude dítě vidět, jak se otec či matka dopouští trestné činnosti, bude mu toto jednání v dospělosti připadat přirozené a bude se tak chovat také.

6.2.2 Poruchy ve výchově a funkcích rodiny

Jedná se o situace, kdy nejsou rodiče z nějakých důvodů schopni se postarat o vývoj svých dětí ve správné míře. „Tyto poruchy jsou souhrnně označovány jako poruchy rodičovství a třídí se následujícím způsobem:

1. Rodiče se o své dítě nemohou starat.

Důvody spočívají například v nepříznivých přírodních podmínkách a situacích (přírodní katastrofy, devastace prostředí), v poruchách fungování celé společnosti (válka, bída, chudoba) nebo při narušení rodinného systému jako celku (nemoc, úmrtí, invalidita, nepříznivý zdravotní stav dítěte, který mu zabraňuje žít doma).

2. Rodiče se o své dítě starat neumějí nebo nemohou.

Jde o situace, kdy rodiče nejsou schopni zabezpečit dětem alespoň přiměřený vývoj a uspokojit jejich základní potřeby z důvodu vlastní nezralosti, neschopnosti vyrovnat se s zvláštními situacemi, jako je mimomanželské narození dítěte, handicapované dítě, dítě

přijaté do náhradní rodiny, a situace, kdy nejsou schopni přijmout základní společenské normy (děti dětí). Patří sem i situace, kdy se rodič nemůže o své dítě starat, neboť druhým rodičem, který má dítě ve své péči, je mu v tom zabraňováno.

3. Rodiče se o dítě starat nechtějí.

Příčiny spočívají v poruchách osobnosti rodičů, kteří si náležitým způsobem neplní rodičovské povinnosti. Zájem rodičů není dobrý, někdy jsou až hostilní. Rodiče neposkytují dětem potřebnou péči, v některých případech je opouštějí. Péči o dítě lze hodnotit jako nedostatečnou, žádnou nebo škodlivou a lze ji označit jako zanedbávání dítěte jak v oblasti somatické, tak psychické.

4. Rodiče se o dítě starají nadměrně a hyperprotektivně.

Dítěti se dostává větší pozornosti, než je třeba. Nadměrná péče a zájem o ně vede k rozmazlování. Důsledkem je nepřipravenost na samostatný život, nerespektování druhých apod.“ (Fischer, Škoda, 2009, s. 141)

6.2.3 Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte je definován jako „poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, je v dané společnosti hodnoceno jako nepřijatelné. Jde o soubor negativních důsledků špatného zacházení s dítětem. Tyto příznaky mohou vzniknout následkem aktivního ubližování nebo nedostatečné péče, kdy dítě trpí zanedbáváním jeho důležitých životních potřeb.“ (VÁGNEROVÁ, 2008, s. 593).

Odborná literatura uvádí, že syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte trpí asi 1-2 % dětí. Pravdou ovšem je, že odhalit a dokázat týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte bývá velmi obtížné, a to zvláště v případech, kdy nemá dítě na těle patrné stopy násilí.

Příčiny a faktory vzniku syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte:

Zneužívání, zanedbávání a týrání dětí ovlivňuje několik skupin faktorů a mezi ty nejzřetelnější patří podle Sochůrka

1. Faktory na straně dítěte

mentální, smyslové či fyzické postižení

ADHD nebo ADD

pohlaví dítěte

dítě je nechtěné

zvláštní vlastnosti dítěte, pro které je snazším objektem ubližování.

2. Faktory na straně rodiče či pečovatele

zvláštní osobnostní vlastnosti, nedostatky, návyky

mentální retardace

anomální vývoj osobnosti (impulzivní, nezdrženliví, agresivní, vztahovační)

nezralost osobnosti, např. nezletilost rodičů, psychické onemocnění, fyzické postižení.

závislost na alkoholu, drogách či jiné závislosti

osobnosti psychicky nevyrovnané s negativními vzory a zážitky z dětství.

3. Zvláštnosti rodinné či sociální situace

prvky syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, násilí či kriminality v anamnéze

stresové situace (v důsledku nemoci, postižení, partnerského nesouladu)

izolovanost prostředí a rodiny (rodina odříznuta od příbuzenstva nebo vyznávající odlišné sociokulturní hodnoty)

nekompetentní rodina, rodina s dětmi v náhradní rodinné péči

sociální problémy rodiny (nezaměstnanost, chudoba) nebo neúplná rodina.

6.3 Vliv mediálních prostředků

V dnešní technicky vysoce vyspělé době, v době, kdy nejdůležitějším artiklem na trhu společnosti jsou informace a data, je zcela nemožné vyhnout se kontaktu s médii.

Děti jsou od útlého dětství vystaveny tlaku reklamních vysílání, násilí a nevhodným vzorům, které pak mají tendenci napodobovat.

Rodiče, někdy z nedostatku času, někdy v důsledku svého pohodlí, raději zapnou dítěti televizi či DVD přehrávač, než aby si s dítětem četli, procházeli se, hráli různé hry nebo si jen prostě povídali a tím rozvíjeli dětskou fantazii, tvořivost a inteligenci.

Mnoho rodičů si ale neuvědomuje obrovský vliv médií na děti a tím i na jejich psychiku, která se v dětském věku teprve utváří. Dítě si utváří a stanovuje hodnoty a

osvojuje různé role, které bude v životě zastávat. A toto vše necháváme coby nezodpovědní rodiče na médiích.

„Není-li dítě ukotveno v klimatu empatické rodiny a není-li dostatečně emočně saturováno, neumí mnohdy rozlišit odlišnosti kulturních kontextů, nevradí viděnou agresi a násilí na obrazovce do jiného společenského kontextu, kontextu mimo jeho svět, naopak se tyto společenské modely z obrazovky pro něj mohou stát identifikačními vzory, třeba i s časovým odstupem.

Teprve násilí vytržené z kulturního a vztahového kontextu představuje hrozbu pro společnost. U některých jedinců se později na podkladě prožitků z raného dětství (sledování nevhodných filmů v televizi a na DVD přehrávačích, nevhodné časopisy a literatura) může objevit delikvence.“ (Pešatová, 2007, s. 44)

V současnosti se však tento problém netýká pouze televize, DVD či video přehrávačů a závadných časopisů, ale výchovně nebezpečné informace se šíří hlavně prostřednictvím internetu a na něm volně přístupných různých sociálních sítí.

6.4 Vliv školy

Škola a školní kolektiv je další sociální skupinou, která vysoce ovlivňuje jedince do ní patřícího. Školní docházce se nelze vyhnout a nelze dítě z kolektivu vrstevníků eliminovat, protože by to mohlo mít negativní vliv na psychiku dítěte a hlavně by byl narušen inteligenční rozvoj dítěte. Je tedy na rodičích a hlavně na pedagozích, aby udrželi ve školním kolektivu zdravé sociální prostředí nejen pro vzdělávání, ale i pro duševní vývoj dítěte.

Věku přiměřené zvládnutí nástupu jedince do školního zařízení je přirozeným vývojovým krokem. Pokud ovšem dojde k tomu, že dítě nezvládne zařazení do kolektivu vrstevníků, je třeba vhodného působení pedagoga, aby bylo zabráněno negativním jevům, které by znesnadnily zvládnutí dalších přirozených vývojových stupňů.

Dnešní vzdělávací instituce jsou podle Pasche nejvíce ovlivňovány „třemi nejvlivnějšími soudobými filozofiemi vzdělávání, a to jsou:

progresivismus, prosazující pružné osobnostně orientované kurikulum (čili obsah vzdělávání) a výuku šitou na míru každému jednotlivci pomáhající mu k pochopení současného života, sebe sama i druhých,

rekonstrukcionismus, který chce vytvářet sociálně orientované kurikulum podle odhadu vývojových trendů společnosti a jako cíl si stanovuje vzbudit v dětech touhu provést hned nebo v dospělosti potřebné společenské změny, např. změnu postoje k využívání přírodních zdrojů, a dát k tomu žákům potřebné kompetence,

esencialismus, charakteristický pevným, akademicky orientovaným kurikulem, jehož cílem je předat tradiční znalosti, dovednosti a postoje, které podle zastánců tohoto směru představují jádro západní kultury, osvědčily se v minulosti, jsou klíčem k fungování i ve stávajícím světě a jedinou jistotou pro budoucnost, protože všechny odhady trendů jsou nespolehlivé.“ (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 64)

Myslím si, že v současnosti by progresivismus, ve vhodném poměru kombinovaný s rekonstrukcionalismem, mohly být nejvhodnějšími filozofiemi používanými pro vzdělávání dětí a mládeže. V duchu těchto dvou filozofií by měla dospívající mládež pochopit smysl života a to, že trestná činnost a její výsledky nejsou tím, co by mělo naplňovat jejich volný čas nebo je v budoucnu dokonce živit. Pod vlivem těchto filozofií by měli mladí lidé pochopit, co je pro ně důležité a významné, utřídit si hodnoty, které budou v životě uznávat, a tolerovat a respektovat společenské normy.

Významný vliv a podíl na výše zmíněných postojích a hodnotách mládeže má i osobnost pedagoga, který svým jednáním a chováním je buď vzorem pro rozvíjející se osobnosti mládeže, či pouhou karikaturou, která si nedokáže udržet pozornost a zájem studentů, ale ani respekt a důstojnost své osoby.

Učitel by měl být vstřícný a empatický ke všem dětem stejnou měrou, aby z jeho strany nedocházelo k vyzdvihování jedněch studentů na straně jedné a tím i k ponižování a urážení jiných studentů na straně druhé, pokud jsou v něčem hůře prospívající.

„Učitelův nezájem či agresivita mohou být živnou půdou šikanování ve třídě. Není zcela výjimečné, že učitel svým chováním agresorům „označí“ jedince, který je v nějakém ohledu nedostatečný a jehož se pak i děti cítí oprávněny beztrestně napadat. Vyšší riziko sociálního selhávání mají děti, resp. podskupiny dětí špatně ve škole prospívající, s vyšším potenciálem agresivity, s vlastní subkulturou „odpojenou“ od vlivu učitele a školy, resp. napojenou na potenciálně asociální vlivy (na herny, na zdroje alkoholu a drog, na kriminální gangy atp.)“ (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 76)

6.5 Vliv omamných a psychotropních látek

Další věcí, která ovlivňuje vznik kriminálního chování a jednání, je užívání drog. I přes to, že osvěta a prevence v naší společnosti je poměrně na slušné úrovni, vyskytuje se vysoké procento uživatelů drog hlavně mezi mladými lidmi a dokonce i dětmi. Nejsou dnes již výjimkou dvanácti až třináctileté děti závislé na některé z psychoaktivních látek. Troufám si říci, že na základních školách dnes již není dítě starší třinácti let, které by neznalo někoho, kdo drogy užívá osobně či o někom takovém alespoň nevěděl či neslyšelo od kamarádů.

Je zcela nesporné, že pod vlivem psychoaktivních látek dochází k ovlivnění psychiky jedince, v důsledku toho i k změně jeho chování a samozřejmě i důsledků, které z jeho chování plynou.

„Jako psychoaktivní látky jsou označovány látky, které mohou měnit psychický stav, obvykle subjektivně žádoucím způsobem.“ (Vágnerová, 2008, s. 548) Ovšem i to se mnohdy vymkne kontrole uživatele těchto omamných látek.

Důsledky zneužívání :

„Akutní intoxikace – přechodná změna fyziologických i psychických funkcí, která může mít charakter poruchy.

Zneužívání (abúzus) - psychické nebo somatické změny, resp. poškození, která vznikají v důsledku dlouhodobého užívání této látky.

Závislost – na užívání psychoaktivní látky. Míra závislosti označuje pravděpodobnost jejího zneužívání, to znamená, že závislý člověk bude danou látku užívat bez ohledu na její negativní účinky pro jeho zdraví. Závislost je onemocněním, které postupně vede k narušení tělesných, psychických i sociálních funkcí.“ (Vágnerová, 2008, s. 548)

6.5.1 Syndrom závislosti

„Lze ho definovat jako soubor psychických (emočních, kognitivních a behaviorálních) a somatických změn, které se vytvoří jako důsledek opakovaného užívání psychoaktivní látky.“ (Vágnerová, 2008, s. 548)

Závislost na psychoaktivních látkách se projevuje určitými příznaky. Ty dále uvádím volně podle Vágnerové.

Jedinec není schopen kontroly a sebeovládání, potřebuje stále větší množství zneužívané látky, toto však není u všech drog stejné, objevuje se u něho abstinenci syndrom, např. při snížení obvyklé dávky či při jejím chybění, potřeba drogy je dominantní, všechny ostatní zájmy uživatel opouští, droga a její obstarání jsou prioritou.

6.5.2 Kriminalita drogově závislých

„Častým důsledkem drogové závislosti je trestná činnost. Finanční náročnost drogy, změna osobnosti (ztráta zábran, neschopnost sebeovládání, bezohlednost a egocentričnost) a hodnotového systému narkomana zvyšují pravděpodobnost trestné činnosti závislých lidí.

Kriminální chování je většinou spojené s drogou (výroba a distribuce drog, krádeže a vloupání zaměřené na získání drogy, násilné trestné činy pod vlivem drogy apod.).“ (Vágnerová, 2008, s. 575)

6.6 Psychické poruchy a poruchy osobnosti

„Osobnost člověka funguje jako integrovaný celek, který je individuálně typický a ve svých charakteristických rysech i relativně stabilní. Osobnost určuje, jak se určitý jedinec bude v různých situacích projevovat, jak bude reagovat na jednotlivé podněty. Způsob prožívání, uvažování a chování takového člověka se neliší od standardu dané společnosti.“ (Vágnerová, 2008, s. 511).

„Porucha osobnosti je definována jako určitý trvalý a těžko ovlivnitelný vzorec osobnostních rysů, které se odlišují od aktuální sociokulturní normy. Její součástí jsou nadměrné zvýrazněné některé vlastnosti osobnosti, odchylky v oblasti citového prožívání, uvažování i chování. Jejím důsledkem je narušení osobní pohody a sociální adaptace.“ (Vágnerová, 2008, s. 513).

Příčiny vzniku poruch osobnosti nejsou zcela jednoznačné, ale v odborné literatuře bývají uváděny jako nejčastější příčiny vzniku poruch osobnosti genetické dispozice, prenatální fáze vývoje jedince a sociální vlivy, nejbližší sociální skupiny jedince, rodina.

Poruch osobnosti existuje několik druhů a některé se navzájem prolínají či mají společné příznaky, ale pro účely této práce popíšeme pouze ty, které se nějak podílejí na ovlivnění chování směrem ke kriminalitě.

Mezi nejvýznamnější poruchy osobnosti ovlivňující vznik kriminálního chování patří především emočně nestabilní porucha osobnosti, disociální porucha osobnosti a histriónská porucha osobnosti.

6.6.1 Emočně nestabilní porucha osobnosti

„Typickým znakem emočně nestabilní poruchy osobnosti je psychická nestabilita a neschopnost ovládat své chování, tendence jednat impulzivně bez uvážení možných následků. Porucha je dále diferencována podle převažujících znaků, rozlišuje se typ impulzivní a hraniční.“ (Vágnerová, 2008, s. 524)

6.6.2.1 Typ impulzivní

Nejvýznamnějším znakem impulzivního typu emočně nestabilní poruchy chování je výbušnost, emoční nestálost a impulzivita.

6.6.2.2 Typ hraniční

„Hlavním znakem hraničního typu emočně nestabilní poruchy chování je nevyhraněnost a nestabilita v oblasti sebepojetí, narušení emočního prožívání i uvažování a z toho vyplývající problémy v chování a mezilidských vztazích.“ (Vágnerová, 2008, s. 526)

„Výskyt emočně nestabilní poruchy osobnosti je odhadován na 2-3 % u běžné populace, u ambulantní psychiatrické klientely kolem 11 %, u hospitalizovaných kolem 19 %. U žen je asi třikrát častější než u mužů.“ (Pešatová, 2007, s. 199)

6.6.3 Disociální porucha osobnosti

„Typickým znakem je egocentrismus, chybění ohledu k ostatním a neschopnost ovládat své jednání podle platných sociálních norem“. (Vágnerová, 2008, s. 521)

Egocentrismus

„Krajní forma individualizmu a egoizmu, upoutávání pozornosti k vlastní osobě.“ (HARTL, HARTLOVÁ, 2004, s. 134.)

Právě skupina osob s disociální poruchou osobnosti je jednou z nejrizikovějších, co se týká páčání trestné činnosti. Vágnerová podle Němce (1993) uvádí, že až 75 % vězněných osob má disociální poruchu osobnosti. V běžné populaci je „výskyt odhadován na 2-3 %, s častějším výskytem u mužů (3-4 : 1).“ (Pešatová, 2007, s. 196)

6.6.4 Histriónská porucha osobnosti

„Typickým znakem histriónské poruchy osobnosti je egocentrismus a specifické narušení emočního prožívání spojené s nápadnostmi v sebepojetí i ve vztazích k jiným lidem.“ (Vágnerová, 2008, s. 528) Chování takového jedince je nápadně teatrální, snaží se být za každou cenu středem pozornosti a jeho tolerance vůči frustraci je velice nízká. Odborná literatura uvádí, že histriónská porucha osobnosti postihuje mnohonásobně častěji ženy než muže.

6.6.5 Disociativní (konverzní) poruchy

„Disociativní poruchy jsou charakteristické narušením integrace jednotlivých psychických funkcí, jejich koordinace s motorickými projevy, případně transformací psychických problémů na úroveň tělesných příznaků.“ (Sochůrek, 2003, s. 40)

PRAKTICKÁ ČÁST

7 POPIS PRAKTICKÉHO PRŮZKUMU

Průzkumné šetření probíhalo v ženské věznici ve Světlé nad Sázavou. Dotazníkové šetření bylo anonymní a proběhlo v měsíci lednu roku 2012. Na předem vytypovaných odděleních odsouzených žen v této věznici byly rozdány dotazníky a odsouzené ženy byly požádány, aby zcela dobrovolně a tyto dotazníky vyplnily. Dotazníky byly na oddílech ponechány do následujícího dne, aby měly odsouzené ženy dostatek času na jejich zpracování a v neposlední řadě i pocit větší anonymity.

7.1 Cíl průzkumu

Cílem průzkumu použitého v praktické části této bakalářské práce je zjistit či objasnit faktory, které ovlivňují vznik kriminality u žen. Jedná se o predikci faktorů, kterým by se dalo v budoucnosti předejít nebo je ovlivnit natolik, aby k páchání trestné činnosti ženami nedocházelo.

7.2 Stanovení předpokladů

Na základě stanovených cílů bakalářské práce jsem stanovila dva předpoklady, které by měly pomoci objasnit vznik kriminálního jednání u žen.

Předpoklady

1. Sociální prostředí ovlivňuje kriminalitu ženy.
2. Osmdesát procent žen páchajících trestnou činnost se s trestnou činností setkalo již v dětství u svých příbuzných či známých.

7.3 Popis využití průzkumné metody

Dotazník

Jedná se o použití nestandardizovaného dotazníku vlastní konstrukce. Do dotazníku jsem se pokusila zakomponovat otázky, které by měly mít vypovídající hodnotu o určitých faktech, která jsou rozhodná pro posouzení stanovených předpokladů.

Otázky se věnují jak oblasti rodinných vztahů, tak i vzdělanosti respondentek a jejich vztahu ke vzdělání, dále se zabývají otázkou drogové závislosti a výše věku, kdy se respondentky s drogou setkaly. Několik dotazů je směřováno i k psychickému zdraví respondentek, neboť i to může být predikující u vzniku kriminality, a v neposlední řadě i dotazy na automutilační či suicidiální sklony. V poslední části dotazníku se nacházejí i dotazy na týrání a zneužívání v dětství a na případné znásilnění či vynucování sexu.

7.4 Popis sledovaného vzorku

Pro účely bakalářské práce a vznik průzkumného šetření byly zvoleny odsouzené ženy z Věznice Světlá nad Sázavou. Záměrně byly zvoleny odsouzené ženy, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé a tudíž na počátku kriminální kariéry.

Osloveny byly ženy odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody do věznice s dozorem a s ostrahou. Jednalo se o ženy ve věku 16 - 50 let.

7.5 Prezentace zjištěných dat

V následující části bakalářské práce bych chtěla pomocí tabulek a grafů názorně prezentovat zjištěná data. Postupně bych ráda probrala některé konkrétní otázky z dotazníku, které jsou pro ověření či vyvrácení stanovených předpokladů nejpodstatnější.

V otázkách číslo 1 - 9 tohoto dotazníkového šetření se zaměřuji na obecné informace o respondentkách, které se tohoto šetření zúčastnily. Jde především o vytvoření si obrazu o respondentkách z pohledu jejich věku, vzdělání, předchozího zaměstnání, rodinného stavu, počtu dětí a případnou jinou předchozí trestnou činnost.

1. Jaký je váš věk?

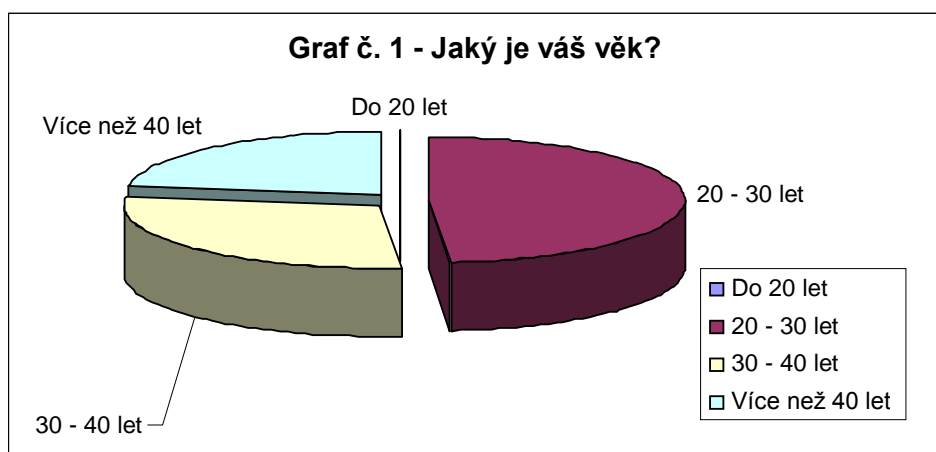
- a) do 20 let
- b) 20 – 30 let
- c) 30 – 40 let
- d) víc než 40 let

Tabulka 1 - Věk respondentek

Věk	počet	procenta
Do 20 let	0	0 %
20 - 30 let	17	49%
30 - 40 let	10	28%
Více než 40 let	8	23%

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

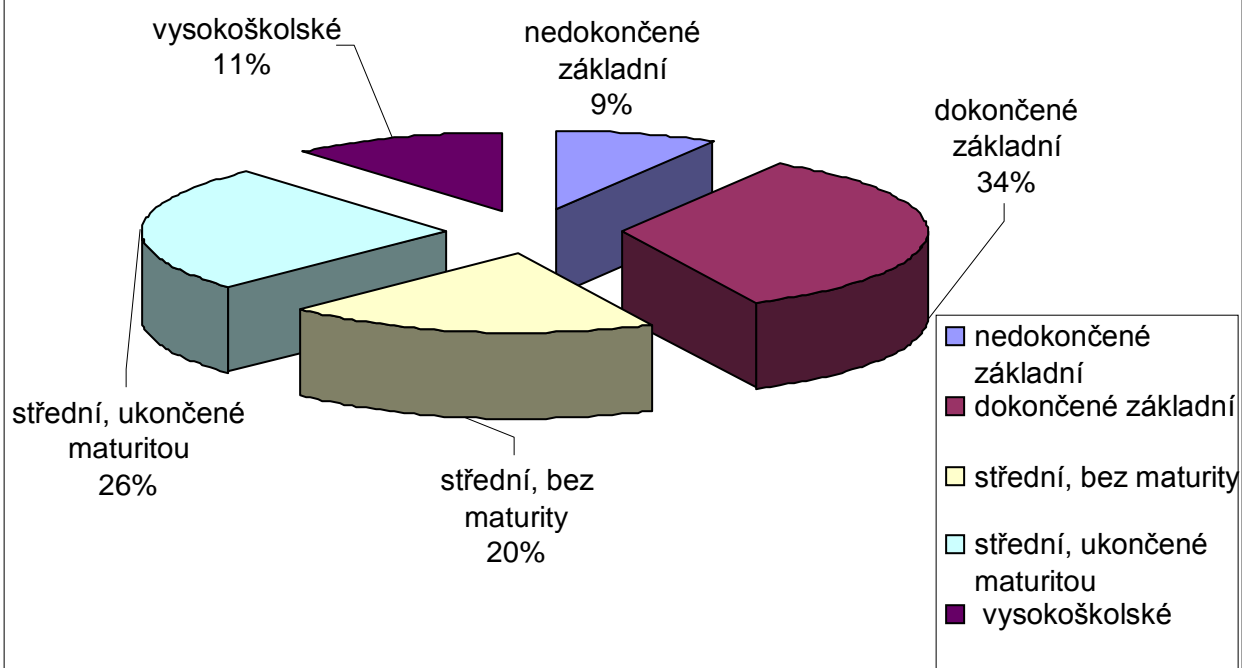
Graf 1 - Věk respondentek

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Z tabulky i grafu tedy vyplývá, že skupina odsouzených žen, které byly ochotny se k průzkumu vyjádřit, je ve věkové kategorii mezi dvaceti a třiceti lety. Jedná se tedy o ženy ve věku, kdy by si mohly dokončovat vzdělání, pracovat produktivně pro celou společnost nebo zakládat rodiny a vychovávat děti.

Graf č. 2 - Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?

Graf 2 - Vzdělání respondentek

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

2. Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?

- nedokončené základní
- dokončené základní
- střední, bez maturity
- střední, ukončené maturitou
- vyšší odborné
- vysokoškolské

Tabulka 2 - Vzdělání respondentek

Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?	počet	procenta
nedokončené základní	3	9 %
dokončené základní	12	34 %
střední, bez maturity	7	20 %
střední, ukončené maturitou	9	26 %
vysokoškolské	4	11 %

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Při dotazu na dosažené vzdělání u dotázaných respondentek je patrné, že více než jedna třetina z nich má pouze dokončené základní vzdělání, a není výjimkou ani nedokončená základní povinná školní docházka. Je tedy při součtu těchto dvou skupin evidentní, že 34 % žen z výzkumného vzorku má velmi nízkou úroveň vzdělání.

Toto považuji za jeden z velmi významných faktorů při páchání kriminality. Z grafu dále plyne, že čím je vyšší dosažené vzdělání respondentek, tím je nižší procento kriminality.

3. Před nástupem výkonu trestu odnětí svobody jste pracovala?

- a) ne
- b) ano, brigádně
- c) pracovní poměr na dobu určitou
- d) pracovní poměr na dobu neurčitou
- e) osoba samostatně výdělečně činná
- f) dlouhodobě hlášená na úřadu práce

Dotaz na zaměstnanost před nástupem k výkonu trestu odnětí svobody jsem zařadila do dotazníku pro představu o životě respondentek před nástupem k výkonu trestu odnětí svobody, o trávení jejich času a způsobu obstarávání si prostředků na živobytí.

Z 35 dotázaných uvedlo 9 žen, že nepracovalo, a 4 byly dlouhodobě hlášeny na úřadu práce. Dalších jedenáct žen přiznalo, že pracovaly pouze brigádně. Pracovní poměr, a to ať už na dobu určitou či neurčitou, uvedlo pouze 5 žen a 6 dotázaných uvedlo, že byly osobami samostatně výdělečně činnými.

4. Jaký je váš rodinný stav?

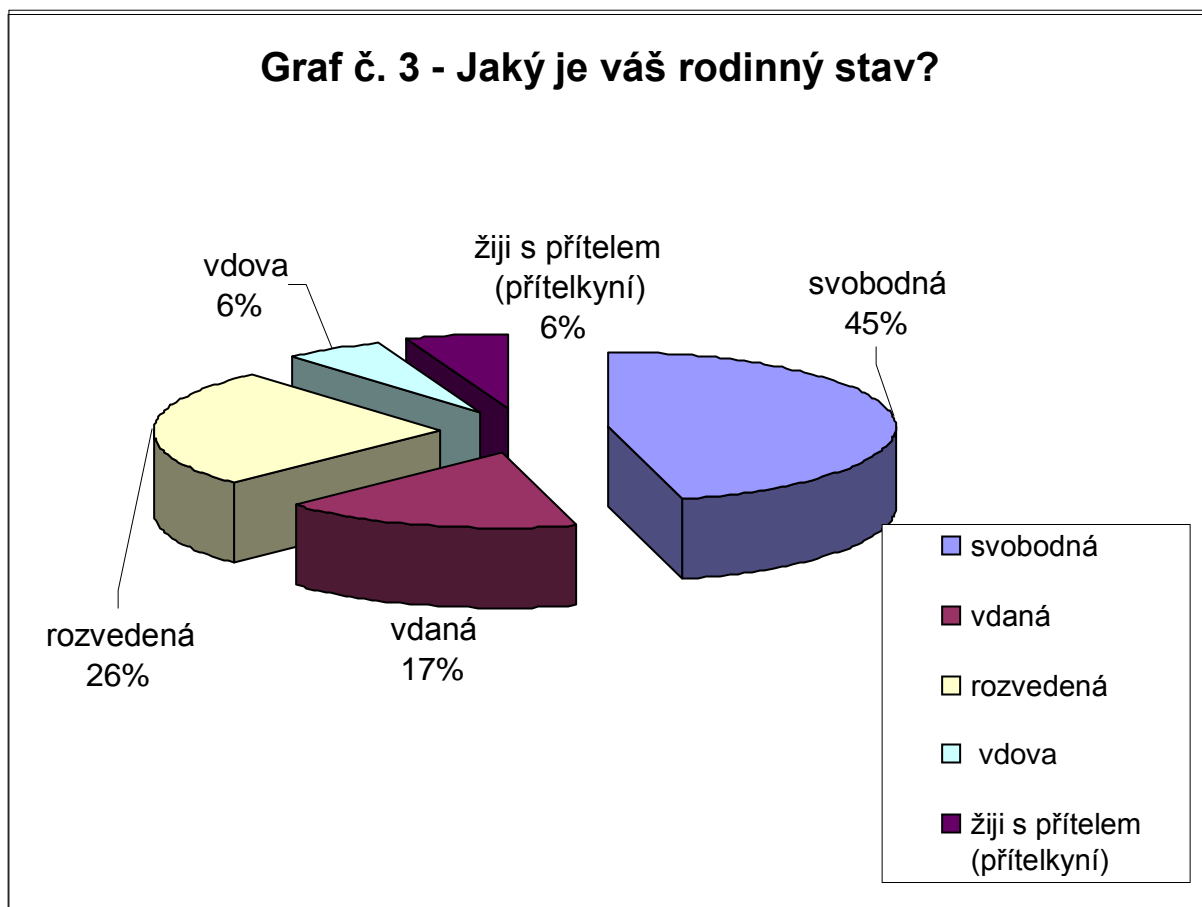
- a) svobodná
- b) vdaná
- c) rozvedená
- d) vdova
- e) žije s přítelem (přítelkyní)

Tabulka 3 - Rodinný stav

Jaký je váš rodinný stav?	počet	procenta
svobodná	16	45 %
vdaná	6	17 %
rozvedená	9	26 %
vdova	2	6 %
žiji s přítelem (přítečkyní)	2	6 %

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Graf 3 - Rodinný stav

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Z dotazu na rodinný stav respondentek je jasné, že nejvíce jich je svobodných a rozvedených, a to 16 a 9. Při součtu těchto dvou veličin pak dospějeme k závěru, že 71% respondentek je samostatně žijících a bez stálého partnera.

Pouze šest žen z 35 uvedlo manželský sňatek, 2 ženy dlouhodobé soužití se stálým partnerem a 2 ženy uvedly vdovství.

5. Máte děti?

a) ne

b) ano

Dotaz týkající se toho, zda jsou ženy i matkami, jsem zařadila záměrně, protože jsem se ve své praxi setkala i s tvrzením, že respondentka páchala trestnou činnost z důvodu zajištění obživy či bezpečí pro svoje potomky. Nakolik mohou být tato tvrzení pravdivá, si netroufám říci.

Na dotaz, zda mají respondentky děti, jich 11 odpovědělo, že ne. 24 žen, tedy více než dvě třetiny, odpovědělo, že děti má.

6. Jaké jsou vaše zájmy?

a) žádné

b) sportovní

c) kulturní

d) jiné

Co se týká zájmů žen, které jsou pachatelkami trestné činnosti, nejvíce z žen se přihlásilo k odpovědi o kulturních zájmech, a to 13 žen. Je však těžko odhadnutelné, co si pod slovním spojením kulturní zájem kdo z respondentek představí. Může se jednat jak o návštěvu divadla, výstavy či koncertu, stejně jako o zapnutí televize či DVD přehrávače doma v obývacím pokoji.

Sportovní zájmy udává asi 11 respondentek; i zde je to podobné, co se týká představy o sportovních zájmech.

Šest žen uvedlo zájmy jiné a 4 ženy dokonce to, že jsou naprosto bez jakýchkoliv zájmů.

I toto může svědčit o tom, že pokud jedinec duševně a psychicky strádá, nemá žádné zájmy, kde by se prosadil a seberealizoval, snadno se dostane do situace, kdy je

frustrován. Pokud by se jednalo o frustraci dlouhodobější a silnou, může vést k asociálnímu či dokonce antisociálnímu jednání jedince a vyústit až v trestnou činnost.

7. Za jakou trestnou činnost jste odsouzena?

- a) majetkovou trestnou činnost
- b) násilnou trestnou činnost
- c) trestnou činnost spojenou s omamnými látkami

Tabulka 4 - Druh trestné činnosti

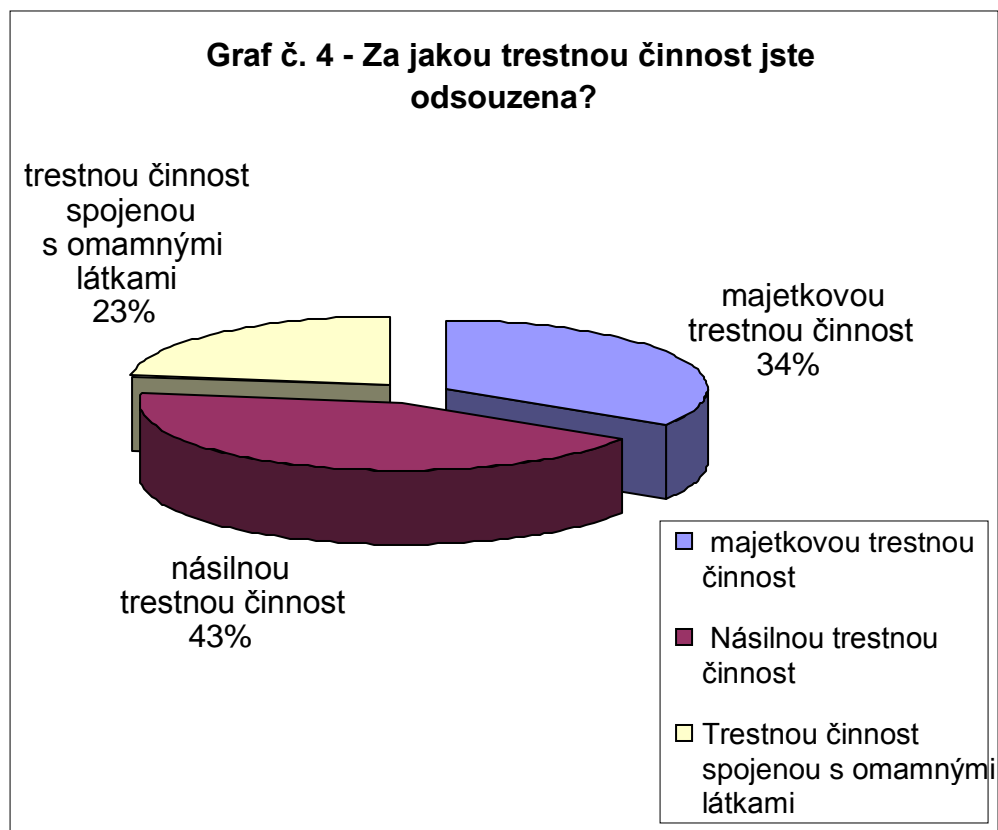
Druh trestné činnosti	et	poč	a	procent
Majetková trestná činnost		12		34%
Násilná trestná činnost		14		40%
Trest. činnost spojená s omamnými látkami		9		26%

Zdroj:

průzkumné šetření

Vlastní

Graf 4 - Druh trestné činnosti

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

U dotazu na druh trestné činnosti je překvapující zjištění, že 43 % žen uvádí násilnou trestnou činnost. Druhou nejpočetnější skupinou respondentek s 34 % je skupina páchající majetkovou trestnou činností a poslední jsou s 23 % ženy, které páchaly trestnou činností spojenou s omamnými a psychotropními látkami.

Je tak evidentní, že zatímco v minulosti byla u žen na prvním místě kriminalita majetková, v současnosti je na vzestupu násilná trestní činnost. Je to alarmující fakt, nad kterým by se měla naše společnost zamyslet.

8. Uvědomíte-li si závažnost své trestné činnosti, považujete trest za přiměřený a oprávněný?

- a) ano
- b) ne

Při dotazu na uvědomění si své trestné činnosti a přiměřenost vyměřeného trestu uvádí 23 žen, že si uvědomuje závažnost svého jednání. Jde však o to, aby toto uvědomění mělo i nějaký efekt do budoucna. Vzhledem k tomu, že se jedná o ženy prvovězněné, mohla by být náprava možná.

Je zde však důležitá pomoc a zacházení ze strany společnosti, aby mohlo po výkonu trestu odnětí svobody dojít k opětovnému začlenění do řádného života.

Nelichotivé pro ženské pohlaví je u tohoto dotazu to, že 12 žen, což činí ve výzkumném vzorku téměř jednu třetinu, si vůbec nepřipouští, že by bylo něco v nepořádku, a svoji vinu si vůbec neuvědomují.

9. Byla jste před nástupem k výkonu trestu odnětí svobody trestána i jinak?

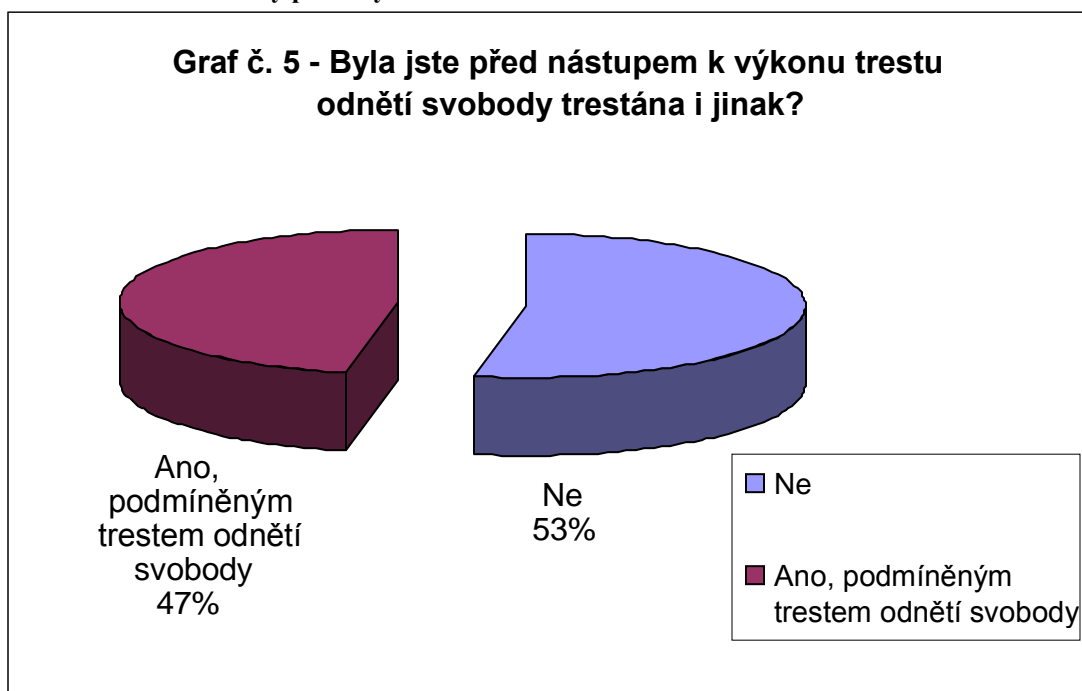
- a) ne
- b) ano, podmíněným trestem odnětí svobody
- c) ano, výkonem trestu obecně prospěšných prací
- d) výkonem trestu domácího vězení
- e) výkonem trestu zákazu pobytu
- f) jiným trestem

Tabulka 5 - Druhy předešlých trestů

Druhy předchozích trestů	počet	procenta
Ne	17	53 %
Ano, podmíněným trestem odnětí svobody	15	47 %

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Graf 5 - Druhy předešlých trestů

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Na dotaz týkající se případné předchozí trestné činnosti mi odpovědělo 27 respondentek. Z možných nabízených variant odpovědělo 14 respondentek, že nebyly v minulosti nikdy trestány, a 13 respondentek odpovědělo, že byly trestány v minulosti podmíněným trestem.

Tato skutečnost ukazuje na to, že k jejich nezákonnému jednání byla společnost již v minulosti shovívavá, avšak tyto ženy si své jednání neuvědomily a nedokázaly svoje jednání a chování přizpůsobit nastaveným sociálním normám.

Předpoklad č. 1

K potvrzení předpokladu číslo 1 lze považovat za relevantní otázky tohoto dotazníkového šetření pod čísly 10 - 16. Jedná se o vlivy sociálního prostředí, které jednoznačně ovlivňují chování a jednání dotázaných respondentek a tím se podílejí na vzniku jejich kriminality.

10. Jste uživatelem omamných a psychotropních látek? Pokud ano, jak dlouho?

- a) ne
- b) ano, více než 1 rok
- c) ano, více než 3 roky
- d) ano, více než 5 let
- e) ano, více než 10 let

Tabulka 6 - Užívání omamných a psychotropních látek

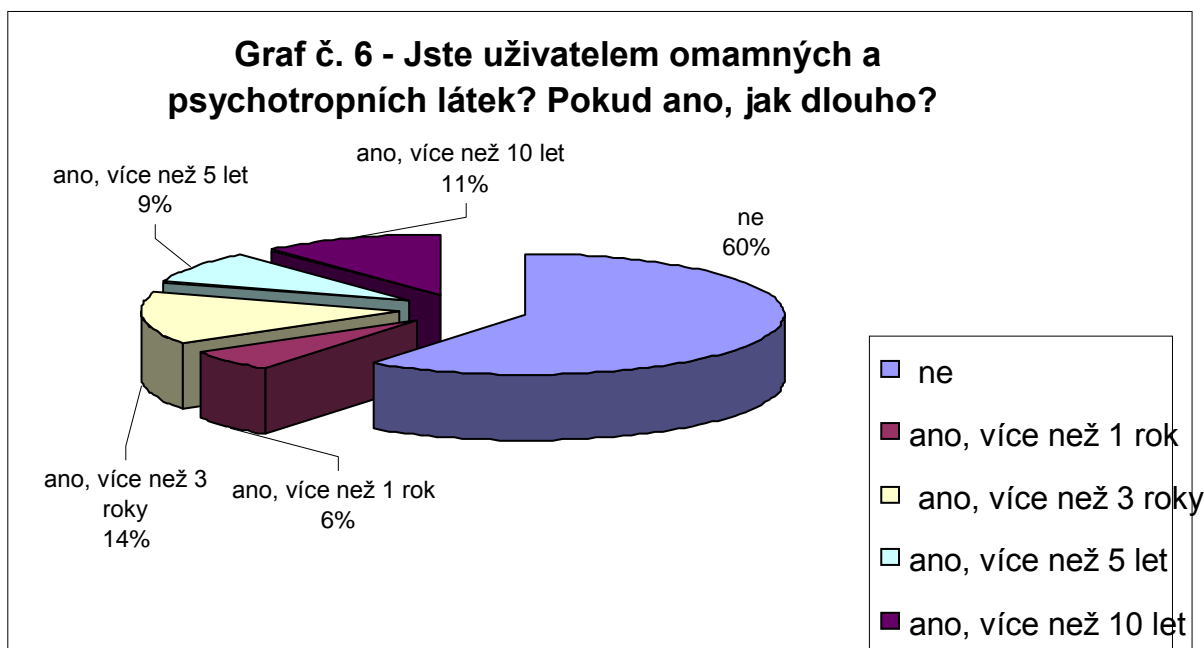
Užívání omamných a psychotropních látek	počet	procenta
Ne	20	60 %
Více než 1 rok	2	6 %
Více než 3 roky	7	14 %
Více než 5 let	3	9 %
Více než 10 let	5	11 %

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Co se týká problematiky závislosti, je evidentní, že 40 % dotázaných respondentek má zkušenosti s užíváním omamných a psychotropních látek. I toto je jedna z příčin vzniku kriminality. Jak později zjistíme níže, v poslední otázce dotazníku, kde se ptám na důvod páchaní trestné činnosti, téměř jedna čtvrtina respondentek (přesně 23%) uvádí, že důvodem jejich trestné činnosti jsou drogy.

S touto problematikou jsou spojeny tři základní důvody páchaní trestné činnosti. V první řadě je to trestná činnost páchaná pod přímým vlivem omamné látky a tedy ve stavu změněné psychiky a vědomí. Zde se může jednat o vandalizmus, výtržnictví, útoky proti osobám a majetku. Dále pak je tu majetková trestná činnost za účelem získání prostředků na nákup omamné látky, kde jde především o krádeže, loupeže a vloupání a v neposlední řadě nedovolená výroba a distribuce omamných látek.

Graf 6 - Užívání omamných a psychotropních látek

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

11. Pokud jste uživatelem omamných a psychotropních látek, jakou formou jste je užívala?

- a) perorálně
- b) intravenózně
- c) inhalací

U dotazu na způsob užívání omamných a psychotropních látek jsem se dozvěděla, že nadpoloviční většina těchto dotázaných respondentek preferuje intravenózní aplikaci těchto omamných látek. I když většina z těchto žen přizná mimo jakýkoliv záznam, že se k tomuto druhu aplikace dostaly postupně přes inhalace, tablety i tzv. tripy.

U dalších dvou dotazů týkajících se užívání omamných a psychotropních látek je zřejmé, že nejčastější setkání s omamnými látkami zaznamenávají respondentky ve věku od 13 do 17 let. Pouze 13 % dotázaných uvedlo, že první zkušenosti v této oblasti získalo až po 20. roce svého života.

Alarmující je i to, že uživatele omamných a psychotropních látek mají mladé ženy ve svém blízkém okolí a tudíž obstarání drogy pro ně není nijak složitou záležitostí.

Kontakty, a to velice úzké, hlavně v řadách sourozenců a přátel, udává 40 % respondentek. Pokud hovoříme o věku mezi 13. – 17. rokem, jedná se u těchto žen o nedospělou osobu s nedozrálou osobností a tudíž lehce ovlivnitelnou a manipulovatelnou.

12. V kolika letech jste se setkala poprvé s drogou?

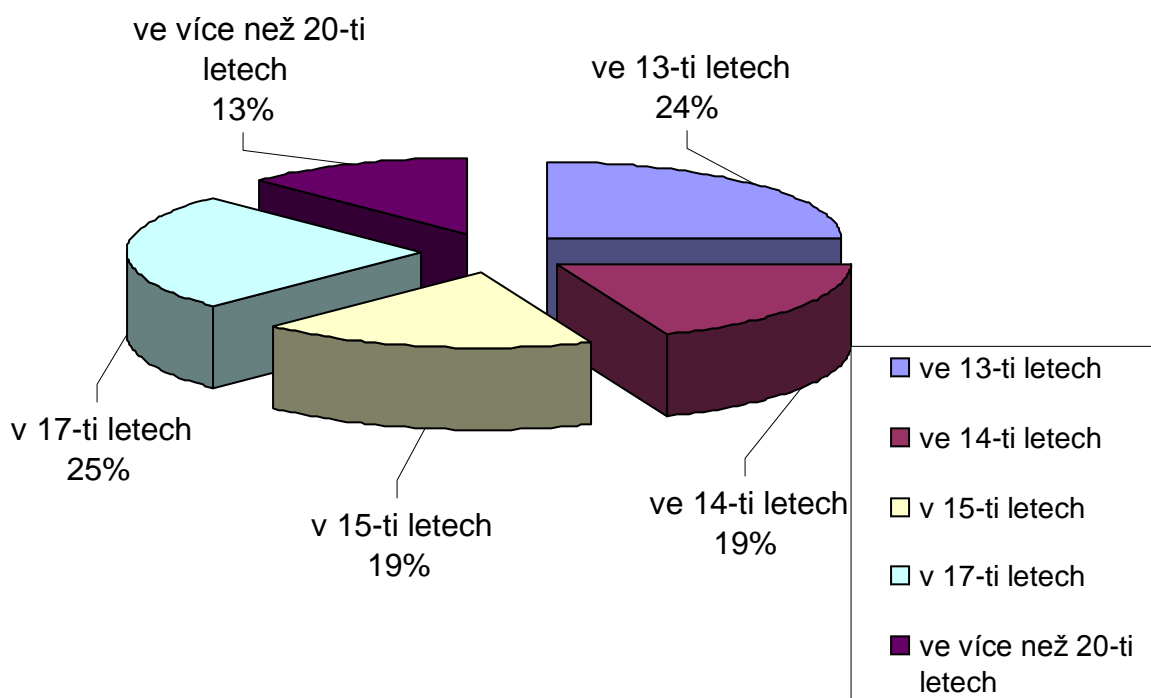
Tabulka 7 - První setkání s drogou

V kolika letech jste se setkala poprvé s drogou?	počet	procenta
ve 13-ti letech	4	24 %
ve 14-ti letech	3	19 %
v 15-ti letech	3	19 %
v 17-ti letech	4	25 %
ve více než 20-ti letech	2	13 %

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Graf 7 - První setkání s drogou

Graf č. 7 - V kolika letech jste se setkala poprvé s drogou?

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

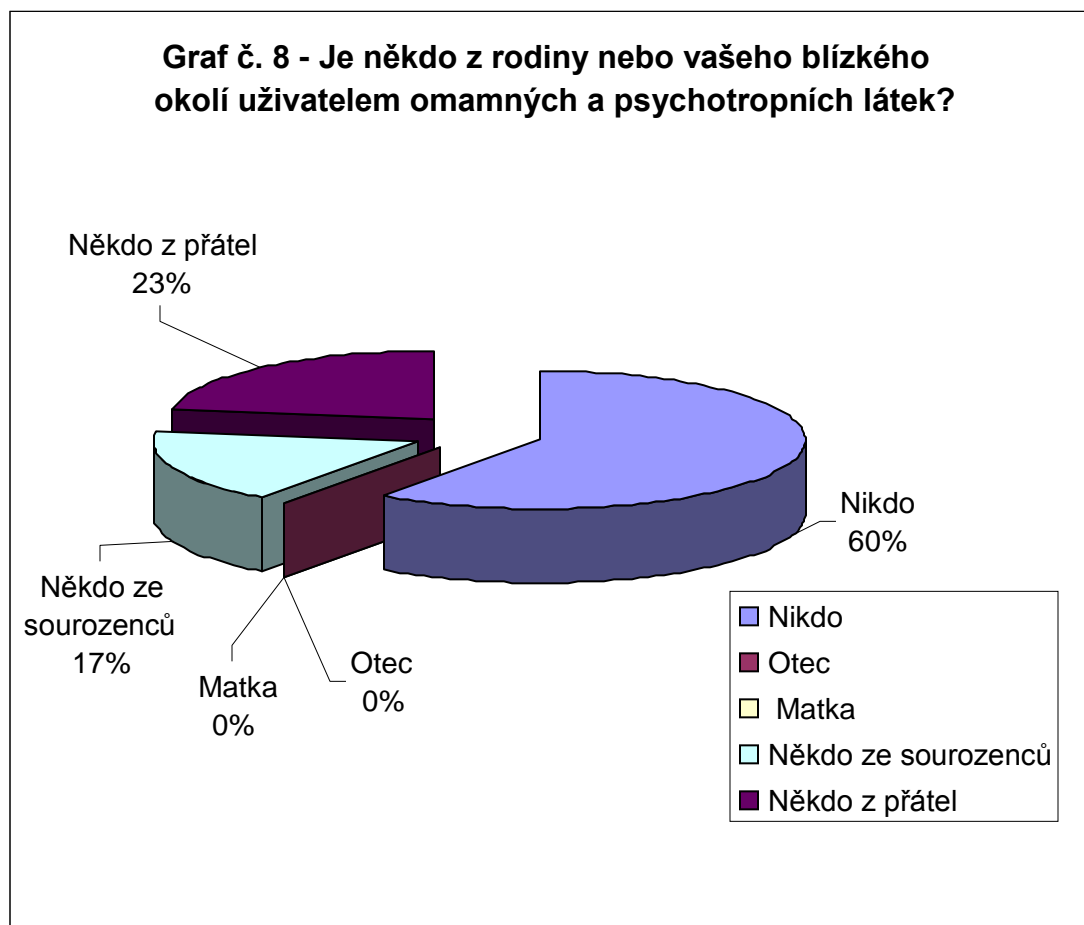
13. Je někdo z rodiny nebo vašeho blízkého okolí uživatelem omamných a psychotropních látek?

- a) nikdo
- b) otec
- c) matka
- d) někdo ze sourozenců
- e) někdo z širší rodiny
- f) někdo z přátel

Tabulka 8 - Uživatelé omamných a psychotropních látek v okolí Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Uživatelé omamných a psychotropních látek v mém okolí.	počet	procenta
Nikdo	21	60 %
Otec	0	
Matka	0	
Někdo ze sourozenců	6	17 %
Někdo z přátel	8	23 %

Graf 8 - Uživatelé omamných a psychotropních látek v okolí Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

14. Jste uživatelem nadměrného množství alkoholu?

a) ano

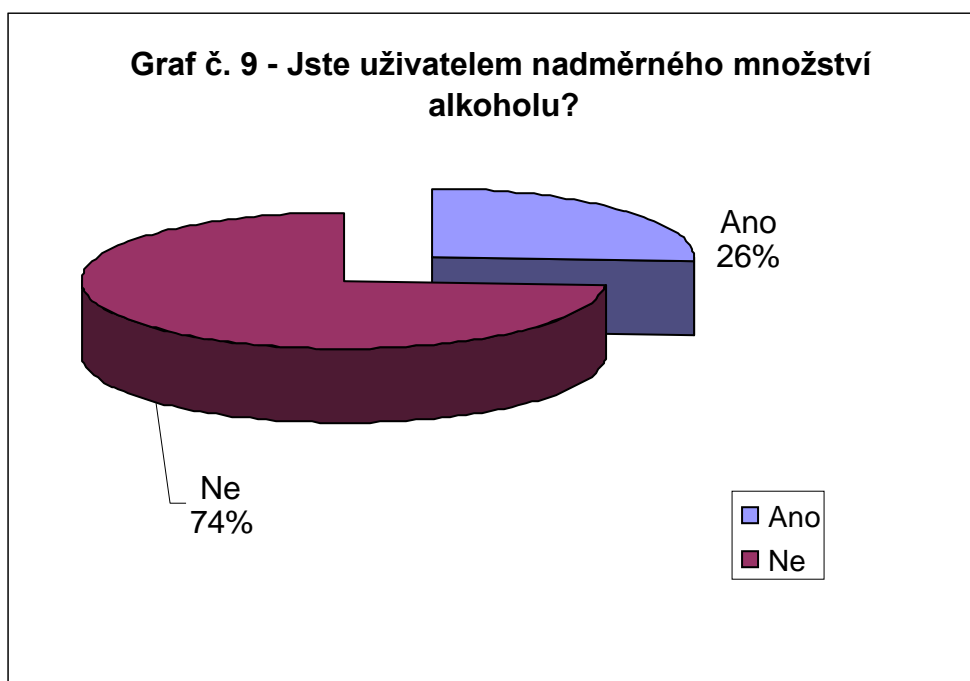
b) ne

Tabulka 9 - Užívání alkoholu

Jste uživatelem nadměrného množství alkoholu?	počet	procenta
Ano	9	26 %
Ne	26	74 %

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Graf 9 - užívání alkoholu

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Podobně jako u předchozího dotazu je alarmující fakt, že více než jedna čtvrtina mladých žen připouští nadměrné požívání alkoholu. I tento fakt může být jedním z prvotních impulzů k tomu, aby se mladá žena stala pachatelkou trestné činnosti.

15. Z jaké pocházíte rodiny?

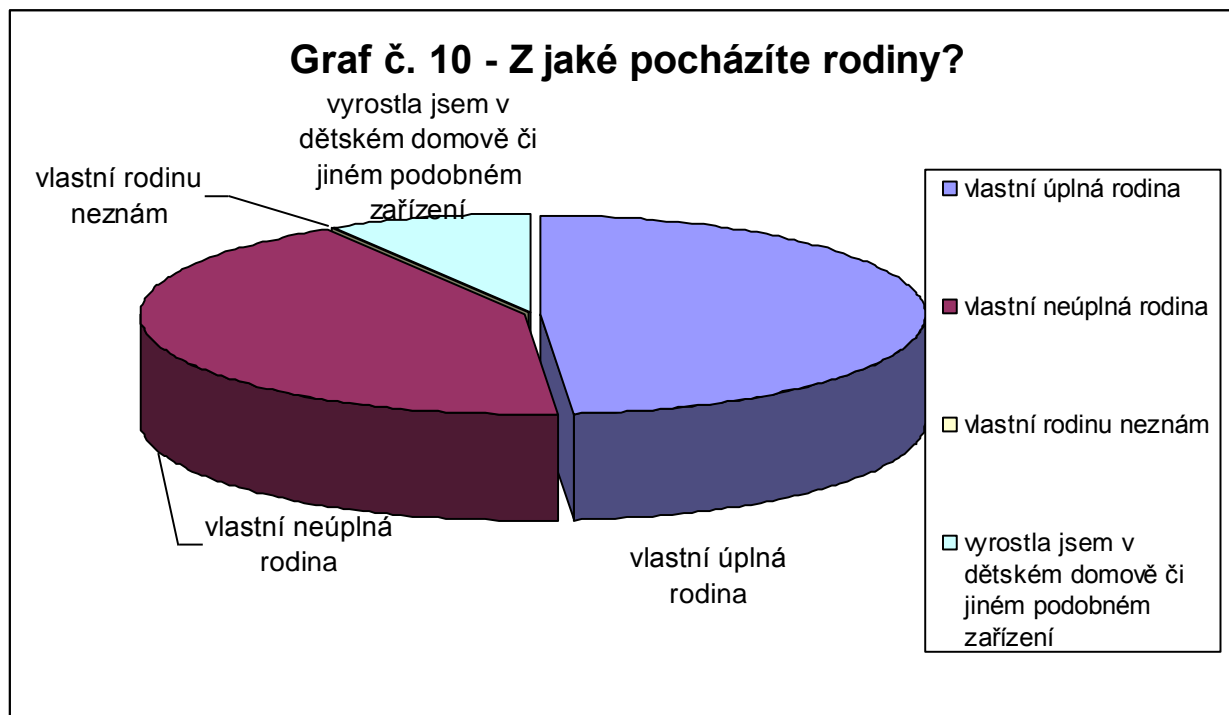
- a) vlastní úplná rodina
- b) vlastní neúplná rodina
- c) vlastní rodinu neznám
- d) vyrostla jsem v dětském domově či jiném podobném zařízení

Tabulka 10 - Typ původní rodiny

Z jaké pocházíte rodiny?	počet	procenta
vlastní úplná rodina	17	48 %
vlastní neúplná rodina	15	43 %
vlastní rodinu neznám	0	0 %
vyrostla jsem v dětském domově či jiném podobném zařízení	3	9 %

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Graf 10 - Typ původní rodiny

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Rodinná situace je jedním z důležitých faktorů, neboť již od dětství utváří u jedince představu a vnímání rolí v životě člověka.

Pokud jeden z rodičů v rodinném vzorci chybí, jen velice těžko ho ten druhý může zastoupit. Pouze necelá polovina dotázaných žen uvedla, že pochází z vlastní úplné rodiny.

I další tři dotazy se týkají nejbližší rodiny a přátel, pro dokreslení velikosti vlivu na respondenty v období dětství a dospívání.

Nadměrné množství užívání alkoholu ve svém nejbližším okolí uvádí 46 % respondentek.

Při dotazu na trestnost členů rodiny či přátel se 31 % respondentek vyjádřilo, že byli v rodině soudně trestáni buď otec, matka nebo některý ze sourozenců. Dalších 23% dotázaných uvádí, že má přátele mezi již trestanými osobami.

Významnou veličinou může být i psychiatrická léčba u někoho z členů rodiny, což by mohlo být dědičnou záležitostí. Respondentky, které odpověděly na tento dotaz kladně, by tak mohly pod vlivem dědičnosti nedostatečně ovládat svoje chování a jednání a tím dojít až k jednání, které je považován za trestné.

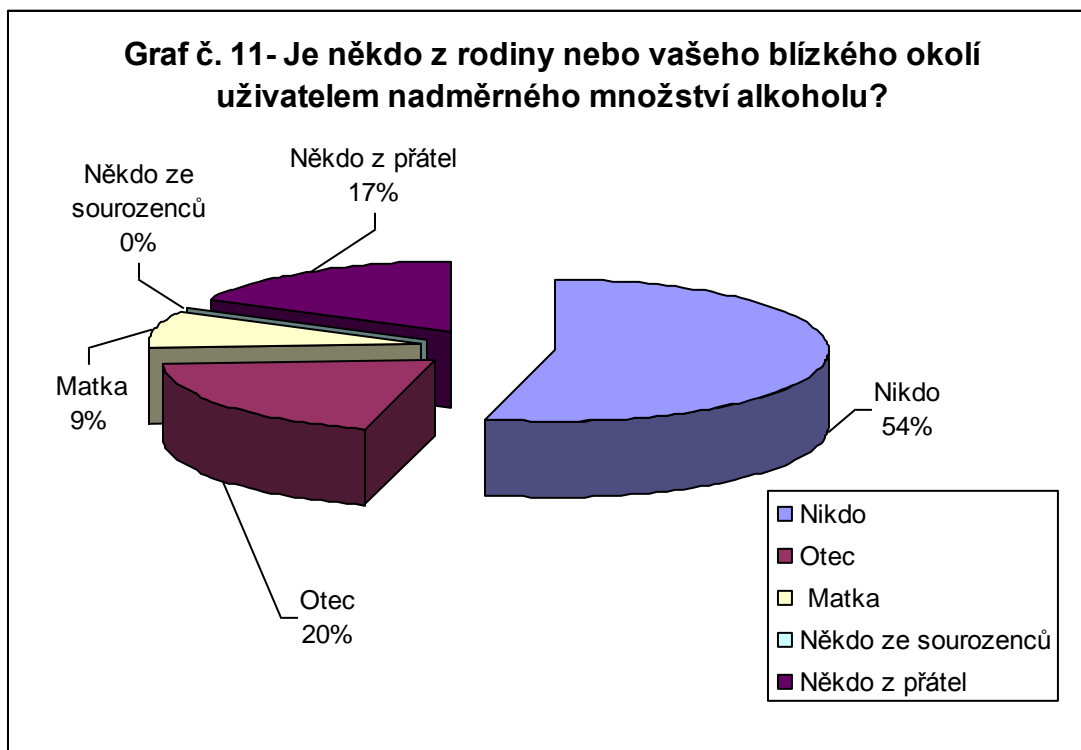
16. Užíval někdo z rodiny nebo vašeho blízkého okolí v nadměrném množství alkohol?

- a) nikdo
- b) otec
- c) matka
- d) někdo ze sourozenců
- e) někdo z širší rodiny
- f) někdo z přátel

Tabulka 11 - Užívání alkoholu v původní rodině

Užíval někdo z rodiny nebo vašeho blízkého okolí v nadměrném množství alkohol?	počet	procenta
Nikdo	19	54 %
Otec	7	20 %
Matka	3	9 %
Někdo ze sourozenců	0	0 %
Někdo z přátel	6	17 %

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Graf 11 - Užívání alkoholu v původní rodině

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Předpoklad č. 2

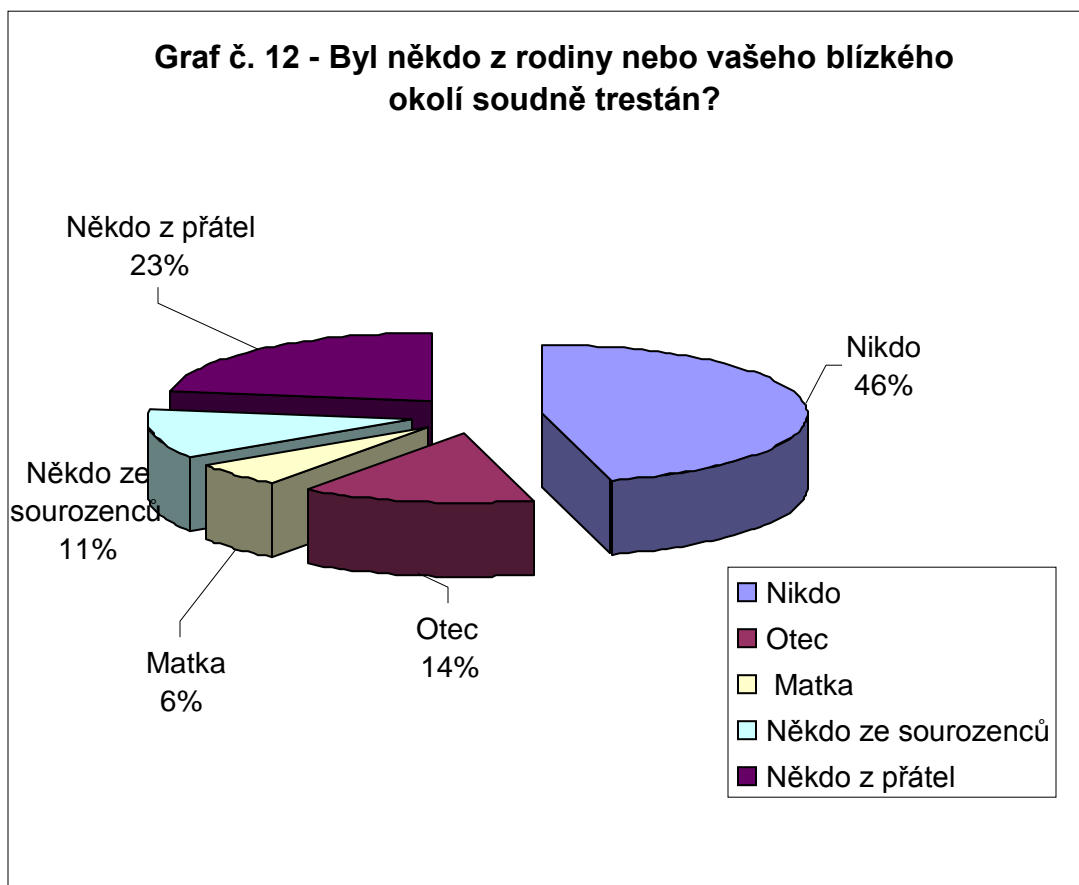
K předpokladu číslo 2 se dají za relevantní odpovědi považovat odpovědi respondentek na dotazy číslo 17, 18 a 19. Zároveň sem lze zahrnout i dotazy číslo 29 a 30, neboť zde se respondentky nesetkávaly s trestnou činností ve svém okolí pouze jako pozorovatelky, ale i jako oběti této trestné činnosti. Tato trestná činnost, se kterou měly respondentky vlastní, přímou zkušenost, je bezpochyby vysoce významná pro vznik jejich vlastního kriminálního jednání v jejich dospělosti.

17. Byl někdo z rodiny nebo vašeho blízkého okolí soudně trestán?

- a) nikdo
- b) otec
- c) matka
- d) někdo ze sourozenců
- e) někdo z širší rodiny
- f) někdo z přátel

Graf 12 - Trestná činnost v původní rodině

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Tabulka 12 - Trestná činnost v původní rodině

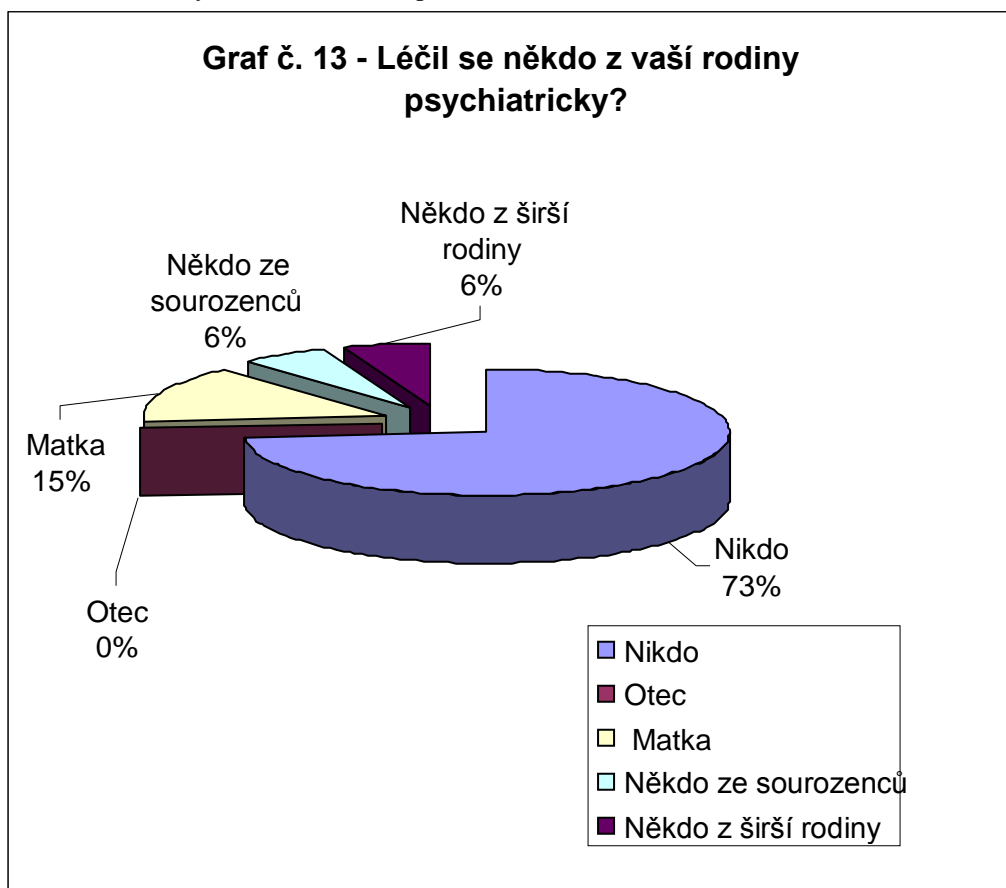
Byl někdo z rodiny nebo vašeho blízkého okolí soudně trestán?	počet	procenta
Nikdo	16	46 %
Otec	5	14 %
Matka	2	6 %
Někdo ze sourozenců	4	11 %
Někdo z přátel	8	23 %

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

18. Léčil se někdo z vaší rodiny psychiatricky?

- a) nikdo
- b) otec
- c) matka
- d) někdo ze sourozenců
- e) někdo z širší rodiny

Graf 13 - Psychiatrická léčba v původní rodině

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Tabulka 13 - Psychiatrická léčba v původní rodině

Léčil se někdo z vaší rodiny psychiatricky?	počet	procenta
Nikdo	25	73 %
Otec	0	0 %
Matka	5	15 %
Někdo ze souroz.	2	6 %
Někdo z širší rodiny	2	6 %

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

19. Léčíte se vy sama psychiatricky?

a) ano

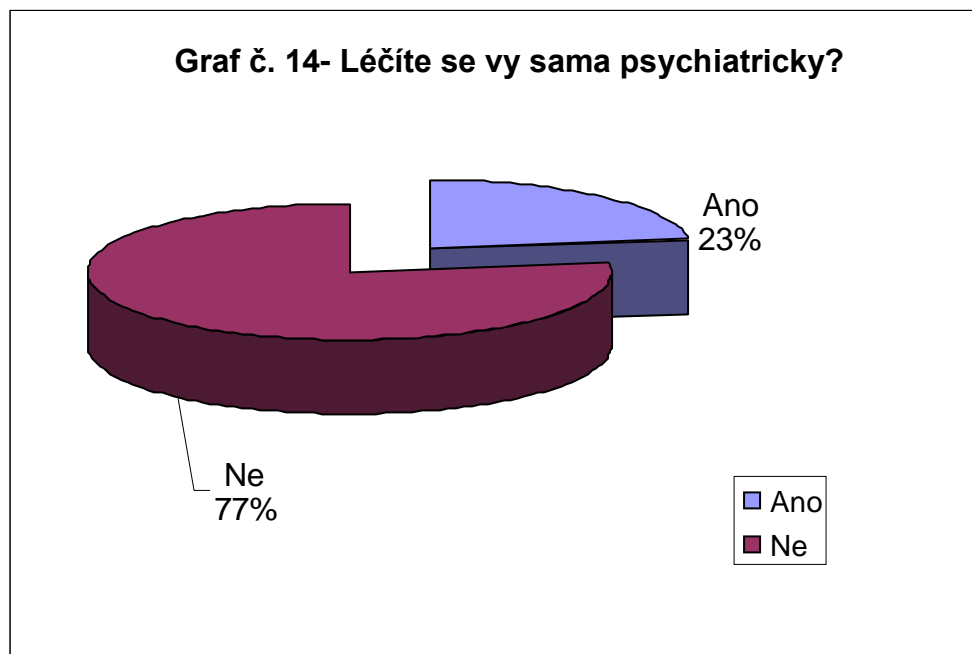
b) ne

Tabulka 14 - Vlastní psychiatrická léčba

Léčíte se vy sama psychiatricky?	počet	procenta
Ano	8	23 %
Ne	27	77 %

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Graf 14 - Vlastní psychiatrická léčba

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Pokud by však byly tyto psychické potíže zavčas diagnostikovány a stanoven vhodný způsob léčby, dalo by se zcela určitě některým případům předejít.

Stejně jako u dotazu na psychiatrickou léčbu, tak i u dotazu na suicidiální a automutilační pokusy odpověděla zhruba jedna čtvrtina respondentek kladně. Jedná se tedy o určité procento populace, které svoje psychické problémy nedokáže řešit standardními postupy a bez pomoci druhých, ale uchyluje se k nevhodným ovládacím a adaptačním mechanismům, jako je konzumace alkoholu, užívání omamných a psychotropních látek a posléze i páchání trestné činnosti.

Při dotazu na věk prvního sebepoškozujícího či sebevražedného pokusu zjišťujeme, že téměř dvě třetiny respondentek, které se k tomuto jednání přiznaly, uvedly, že to bylo buď v dětství či v období dospívání.

Myslím si, že pubertální období, které samo o sobě bývá jedno z nejbouřlivějších ve vývoji člověka, co se týká psychiky, ale i fyzických změn, je natolik náročné, že jakýkoliv negativní podnět může být natolik ovlivňující, že jedinec sáhne k tak krajnímu prostředku řešení své situace, jako je pokus o sebepoškození či sebevraždu.

20. Pokusila jste se někdy o sebevraždu?

a) ano

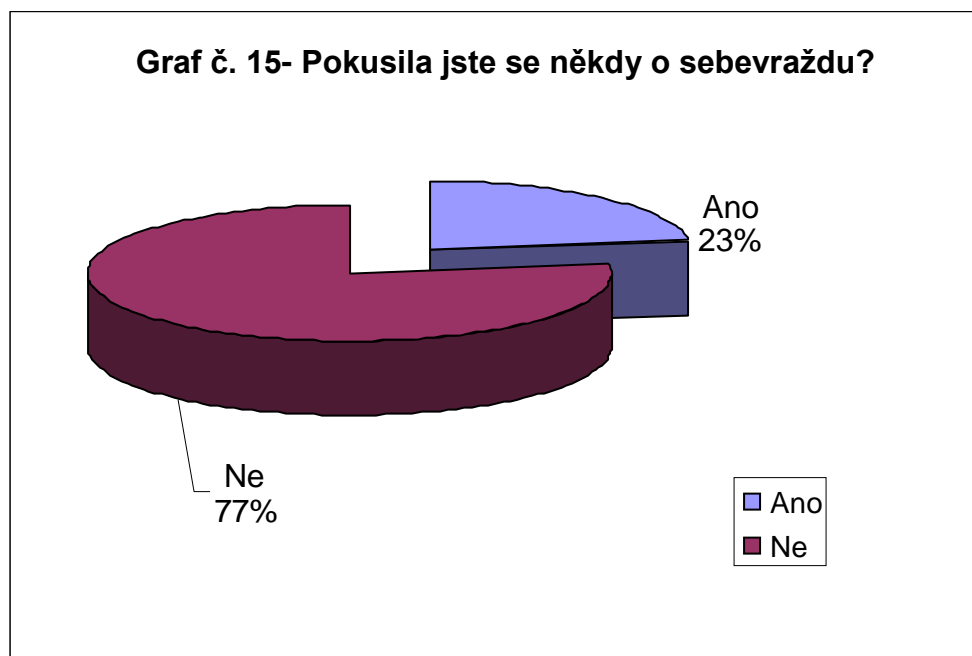
b) ne

Tabulka 15 - Pokus o sebevraždu

Pokusila jste se někdy o sebevraždu?	počet	procenta
Ano	10	23 %
Ne	25	77 %

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Graf 15 - Pokus o sebevraždu

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

21. Pokusila jste se někdy jinak sebepoškodit?

a) ano

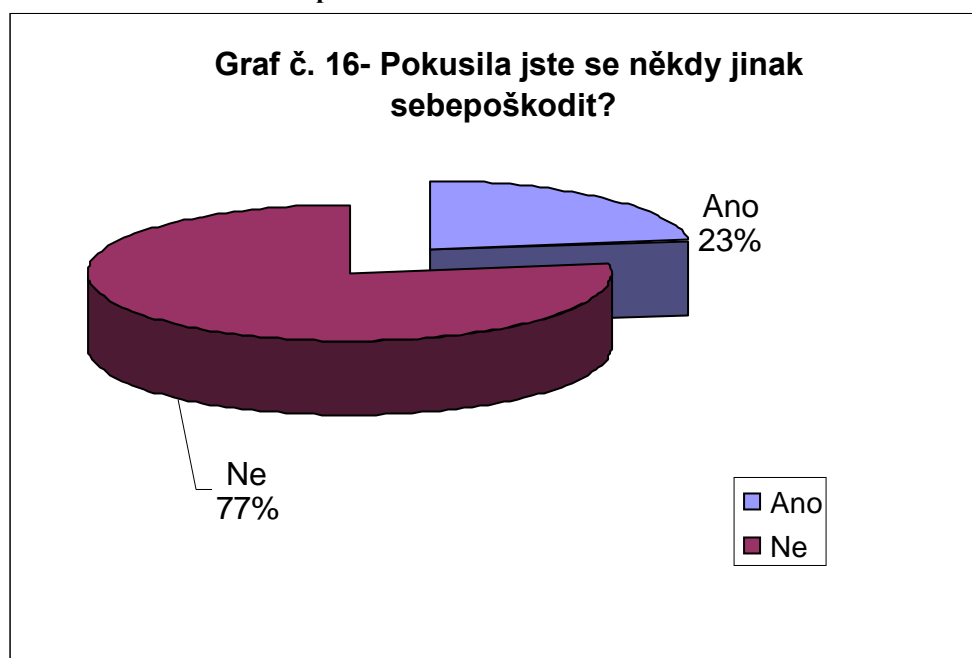
b) ne

Tabulka 16 - pokus o sebepoškození

Pokusila jste se někdy jinak sebepoškodit?	počet	procenta
Ano	8	23 %
Ne	27	77 %

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Graf 16 - Pokus o sebepoškození

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

22. Pokud jste se pokusila o sebepoškození či o sebevraždu, kdy to bylo?

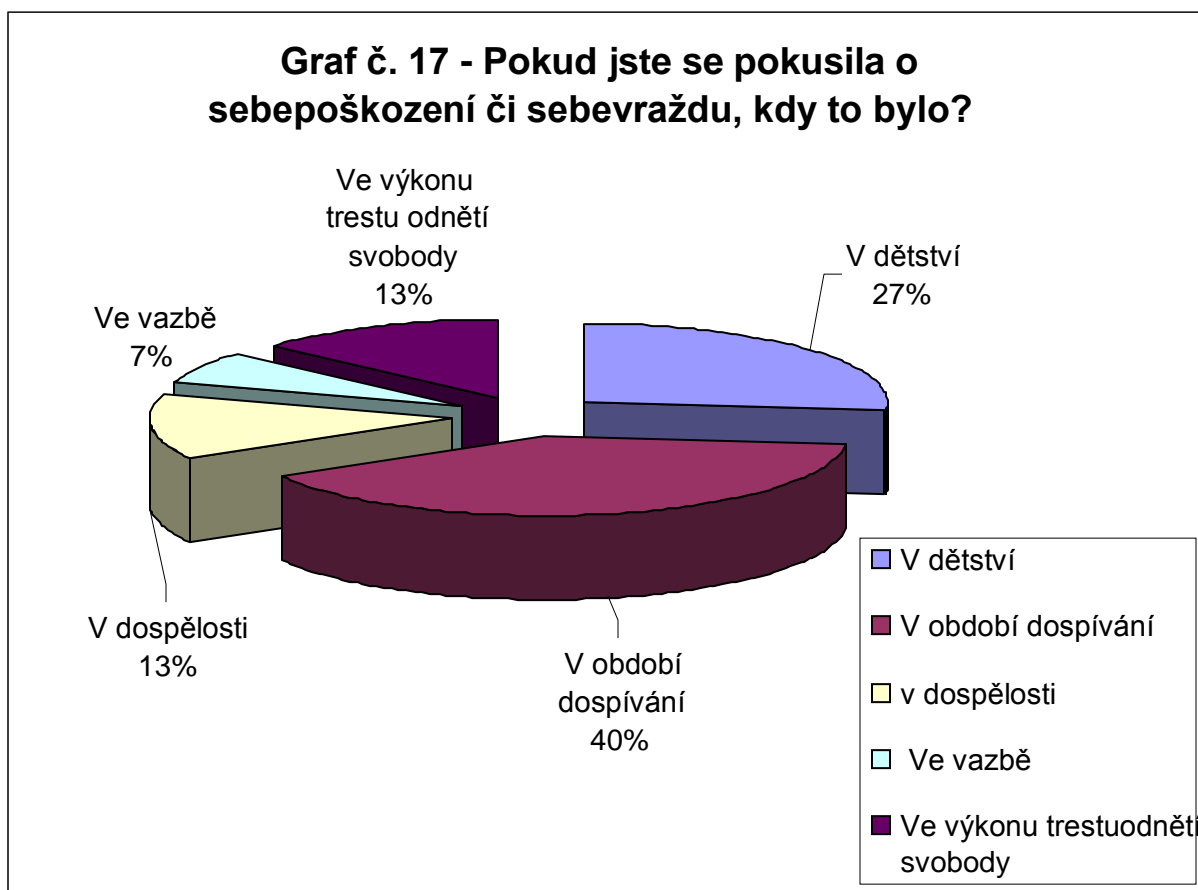
- a) v dětství
- b) v období dospívání
- c) v dospělosti
- d) ve vazbě
- e) ve výkonu trestu odnětí svobody

Tabulka 17 - Období pokusu o sebepoškození či sebevraždu

Pokud jste se pokusila o sebepoškození či o sebevraždu, kdy to bylo?	počet	procenta
V dětství	4	27 %
V období dospívání	6	40 %
V dospělosti	2	13 %
Ve vazbě	1	7 %
Ve výkonu trestu odnětí svobody	2	13 %

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Graf 17 - Období pokusu o sebepoškození či sebevraždu Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

23. Léčíte se s něčím jiným?

a) ne

b) ano, (napíšte s čím).....

Při dotazu na celkový zdravotní stav mi uvedly respondenty v jednom případě léčbu mentální anorexie, v jednom případě léčbu vysokého krevního tlaku a ve dvou případech léčbu hepatitidy typu C.

24. Využíváte ve výkonu trestu odnětí svobody pomoci psychologa?

a) ne

b) ano

Pomoc psychologa věznice využívá v současnosti 19 respondentek z 35 dotázaných. I to svědčí o vysokém procentu poruch psychiky u žen, které se dopustily protiprávního jednání a jsou nyní ve výkonu trestu odnětí svobody.

25. Využíváte ve výkonu trestu odnětí svobody pomoci psychiatra?

a) ne

b) ano

Psychiatrickou léčbu ve výkonu trestu odnětí svobody využívá 9 respondentek z 35 dotázaných. Pokud přihlédneme k počtu respondentek, které využívají pomoc vězeňského psychologa, dostaneme více než tři čtvrtiny psychicky labilních žen.

Dotazy tohoto šetření pod čísly 20 - 25 směřují k objasnění psychického stavu a případných patologií v psychice respondentek, pro dokreslení možnosti vzniku trestné činnosti.

26. Měla jste ve škole výchovné problémy, popř. sníženou známku z chování?

a) ano

b) ne

Tabulka 18 - Výchovné problémy při školní docházce

Měla jste ve škole výchovné problémy, popř. sníženou známku z chování?	počet	procenta
Ano	9	26 %
Ne	26	74 %

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Graf 18 - Výchovné problémy při školní docházce

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

27. Docházela jste do školy pravidelně a bez absencí?

a) ano

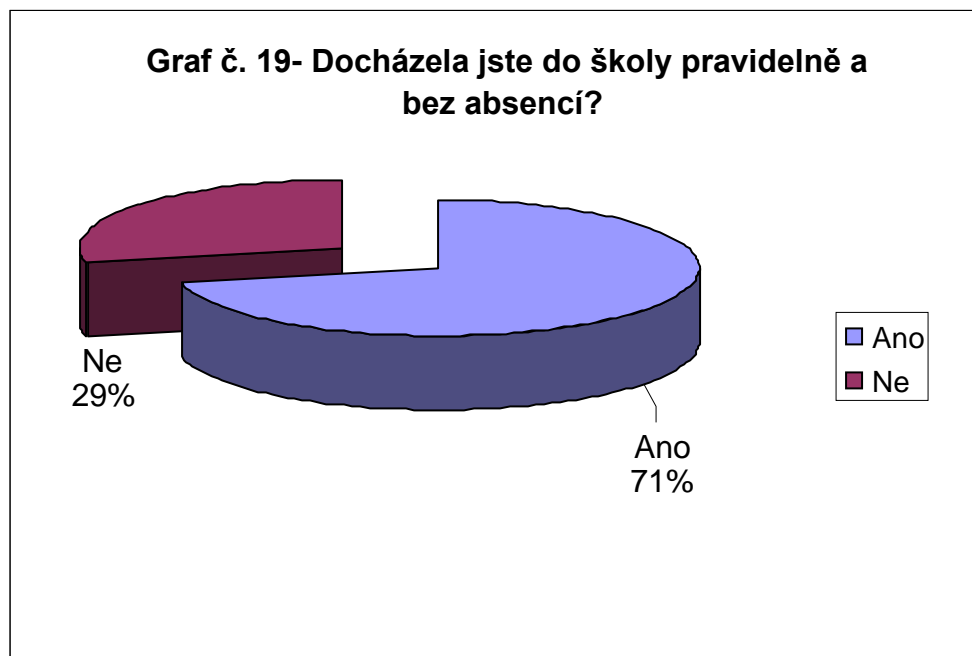
b) ne

Tabulka 19 - Absence ve školní docházce

Docházela jste do školy pravidelně a bez absencí?	počet	procenta
Ano	25	71 %
Ne	10	29 %

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Graf 19 - Absence ve školní docházce

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

28. Chodila jste do školy ráda?

a) ano

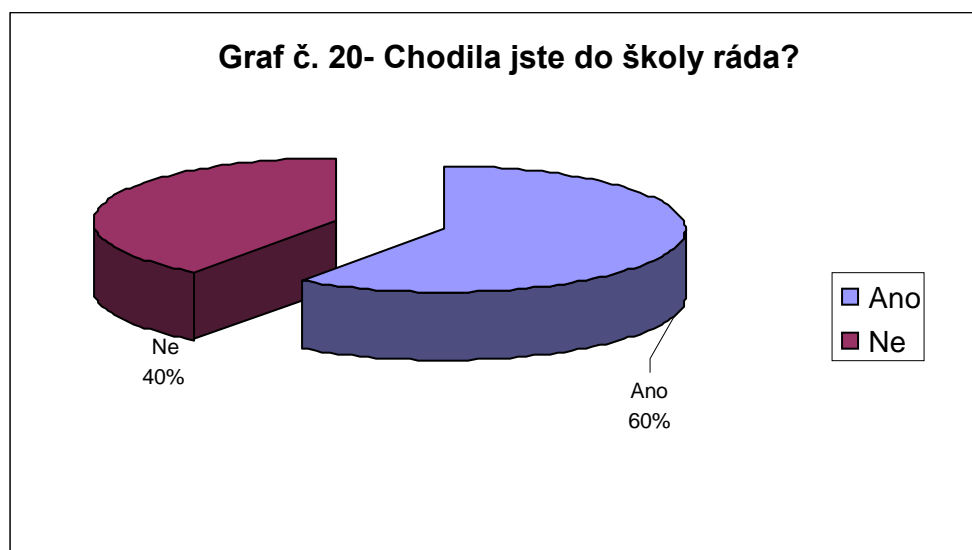
b) ne

Tabulka 20 - Oblíbenost školní docházky

Chodila jste do školy ráda?	počet	procenta
Ano	21	60 %
Ne	14	40 %

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Graf 20 - Oblíbenost školní docházky

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Tři předchozí otázky mají vypovědět o vzdělávacím procesu dotazovaných. Jedna třetina respondentek uvedla, že měla ve škole výchovné problémy a dokonce i sníženou známku z chování.

Je to stejné jako u dalšího dotazu, kde se dozvíme, že více než jedna třetina respondentek docházela do školy nepravidelně a měla časté absence ve školní docházce.

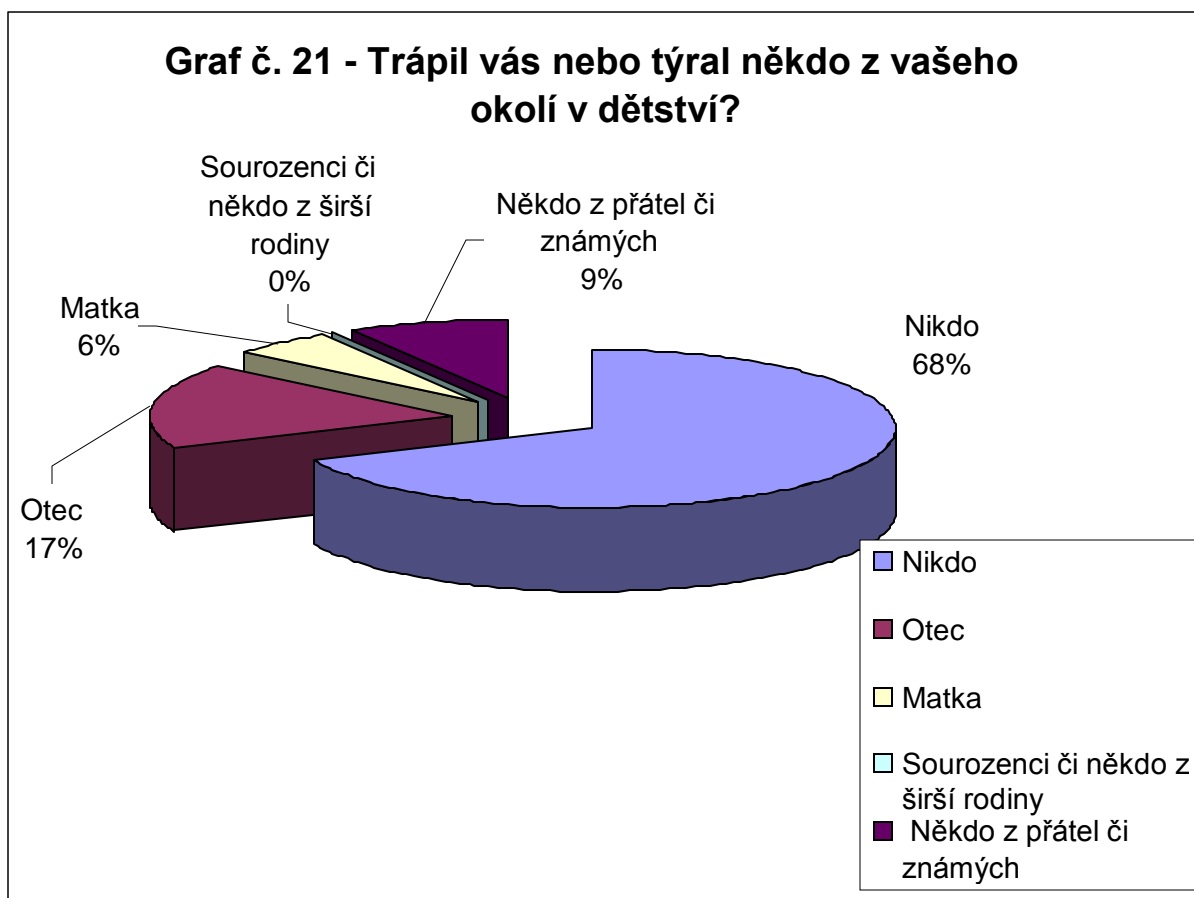
Ale i přes tyto obtíže vypovídá 60 % respondentek v další otázce, že docházely do školy rády.

Toto zjištění podporuje myšlenku, že pokud by bylo s těmito ženami v době školní docházky vhodně zacházeno a jejich zájem o školu byl podpořen, mohly se tyto ženy v životě ubírat jiným směrem a nedostat se na dráhu kriminality.

29. Trápil vás nebo týral někdo z vašeho okolí v dětství?

- a) nikdo
- b) otec
- c) matka
- d) někdo ze sourozenců
- e) někdo z širší rodiny
- f) někdo z přátel či známých

Graf 21 - Násilí v původní rodině

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Tabulka 21 - Násilí v původní rodině

Trápil vás nebo týral někdo z vašeho okolí v dětství?	počet	procenta
Nikdo	24	68 %
Otec	6	17 %
Matka	2	6 %
Sourozenci či někdo z širší rodiny	0	0 %
Někdo z přátel či známých	3	9 %

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

30. Byla jste někdy sexuálně zneužitá či znásilněná?

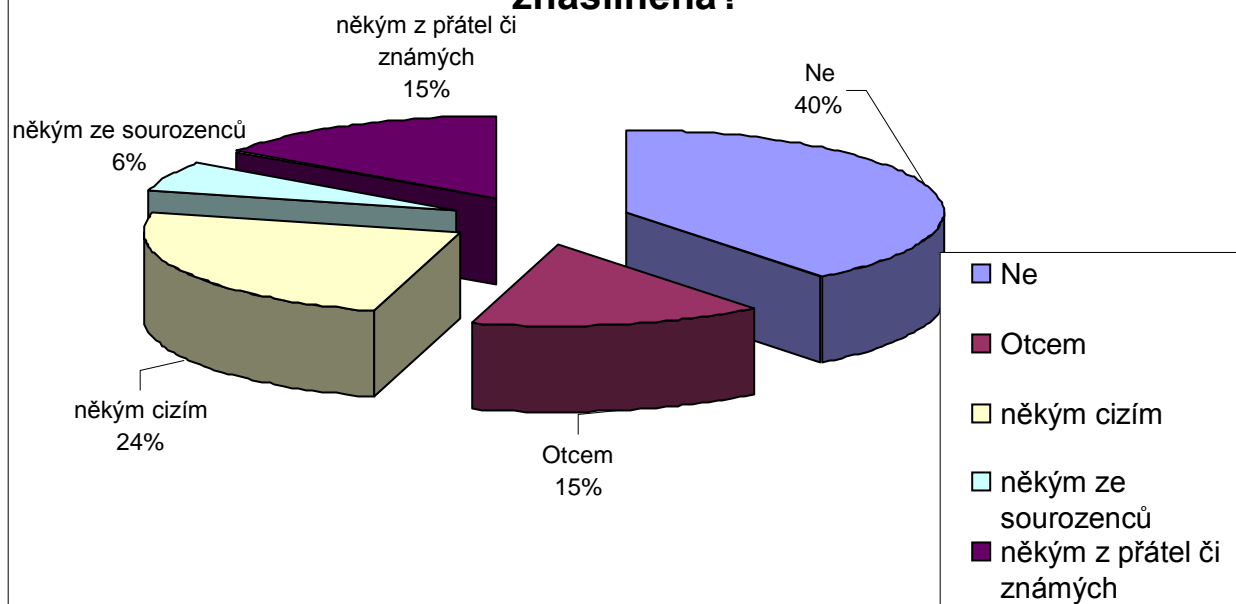
- a) ne
- b) ano, otcem
- c) ano, matkou
- d) ano, někým ze sourozenců
- e) ano, někým z širší rodiny
- f) ano, někým z přátel či známých
- g) ano, někým cizím

Tabulka 22 - Zneužití či znásilnění respondentky

Byla jste někdy sexuálně zneužitá či znásilněná?	počet	procenta
Ne	13	40 %
Otcem	5	15 %
Někým cizím	8	24 %
Někým ze sourozenců	2	6 %
Někým z přátel či známých	5	15 %

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Graf č. 22 - Byla jste někdy sexuálně zneužita či znásilněna?

Graf 22 - Zneužití či znásilnění respondentky

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

31. Co si myslíte, že vás nejvíce ovlivnilo a přimělo páchat trestnou činnost?

- a) nevím
- b) rodina
- c) přátelé
- d) drogy
- e) jiné okolnosti, (napište jaké).....

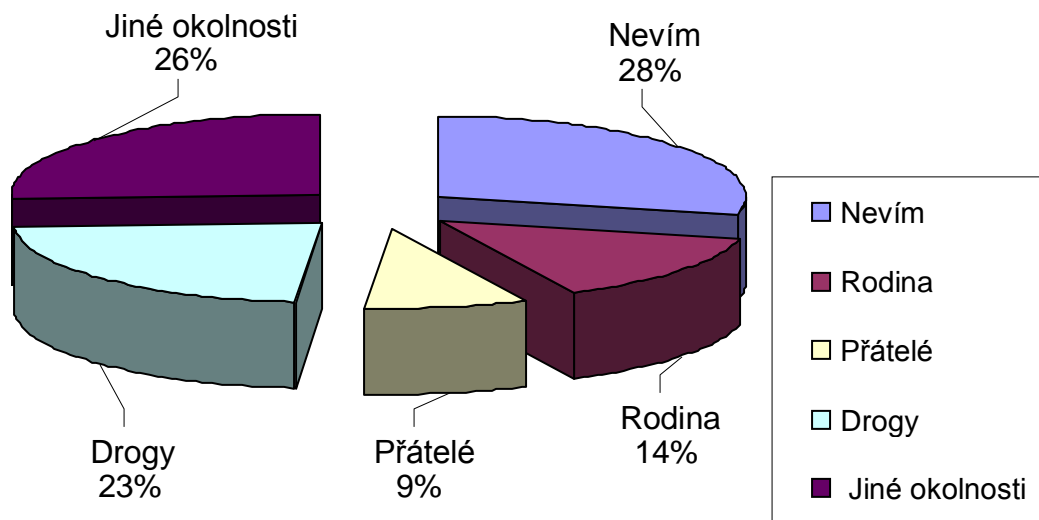
Tabulka 23 - Hlavní faktory vzniku kriminality dle respondentky

Co si myslíte, že vás nejvíce ovlivnilo a přimělo páchat trestnou činnost?	počet	procenta
Nevím	10	28 %
Rodina	5	14 %
Přátelé	3	9 %
Drogy	8	23 %
Jiné okolnosti	9	26 %

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Graf 23 - Hlavní faktory vzniku kriminality dle respondentky

Graf č. 23 - Co si myslíte, že vás nejvíce ovlivnilo a přimělo páchat trestnou činnost?

Zdroj: Vlastní průzkumné šetření

Dva předposlední dotazy jsou směřovány na narušení tak intimních součástí lidství, jako je týrání a ponížení lidské bytosti, zneužití moci nad zpravidla bezbranným člověkem a dokonce i znásilnění.

Třicet dva dotázaných respondentek se vyjádřilo, že se staly v minulosti obětí týrání, a jako pachatele uvádí téměř vždy někoho velmi blízkého či alespoň někoho z okruhu svých přátel či známých. V 17 % jako označují respondentky jako aktéra násilí otce a v 6 % matku. Pokud si uvědomíme, jak velká musí být psychická zátěž takového agresivního jednání od někoho, kdo je nám nejbližší a komu věříme, je zcela pochopitelné, že toto jednání nemůže zůstat bez následků na psychice oběti.

Je pak úplně jedno, zda se jedná o agresi či útoky fyzické či psychické, ale jde o porušení a ztrátu důvěry k blízkým a obava z budoucnosti. Nastává ztráta pocitu bezpečí.

Další hrůznou variantou vyvolávající psychickou zátěž jedince je sexuální zneužití či znásilnění. Zde se jedná o obrovský zásah do intimity jedince a z mého šetření je evidentní, že tento druh násilí vůči respondentkám je mnohem častější než vlastní týrání.

Celých 60 % respondentek udává, že byly někdy sexuálně zneužity anebo znásilněny. Toto násilí bývá mnohdy opakované, a to i dlouhodobě, a v nadpoloviční většině těchto násilných jednání je útočníkem či aktérem někdo velice blízký oběti. V 15 % případů je pachatelem otec oběti, v dalších 15 % někdo ze známých či přátel oběti, v 6 % někdo ze sourozenců oběti a v 24 % případů se jedná o oběti zcela neznámého člověka.

Zcela poslední dotaz v dotazníku tohoto šetření je směřován k faktorům, které měly být příčinami či impulzy k páchání trestné činnosti.

Celých 28 % respondentek uvedlo, že neví, co je ovlivnilo a přimělo páchat trestnou činnost. Z toho jasně vyplývá, že více než čtvrtina dotázaných respondentek si vůbec neuvědomuje, co je přivedlo na kriminální dráhu, a proto jsou vysoce ohroženy do budoucnosti jako potencionální recidivistky. Pokud si totiž uvědomí podnět, mohou se ho napříště vyvarovat či se ho pokusit ovlivnit a využít ve svůj prospěch, jako prevenci dalšího kriminálního jednání.

Dalších 14 % uvádí, že podnětem k páchání trestné činnosti byl vliv rodiny. Své přátele uvádí jako faktor, který ovlivnil jejich jednání směrem ke kriminalitě, 9 %

dotázaných respondentek. 23 % dotázaných uvádí jako podnět k páchání trestné činnosti vliv omamných a psychotropních látek a 26 % udává jiné nespecifikované důvody.

7.6 Zhodnocení předpokladů

Na základě zpracovaných informací bylo provedeno zhodnocení stanovených předpokladů.

Předpoklad č. 1. Sociální prostředí ovlivňuje kriminalitu ženy.

Pouze 28 % respondentek se v dotazníku vyjádřilo na otázku, co je přimělo páchat trestnou činnost, že neví. Všechny ostatní nějaký důvod páčání trestné činnosti uvedly a uvědomují si ho. Pro potvrzení tohoto předpokladu již není podstatné, zda je to ve větší či menší míře rodina, přátelé, užívání omamných látek či nějaké jiné specifické okolnosti. Jedná se bezpečně o faktory související se sociálním prostředím, ve kterém se ženy nacházejí.

Výsledky dotazníkového šetření předpoklad potvrdily.

Předpoklad č. 2. Osmdesát procent žen páchajících trestnou činností se s trestnou činností setkalo již v dětství u svých příbuzných či známých.

U dotazu na trestnou činnost rodičů sourozenců či přátel se 54 % respondentek vyjádřilo, že alespoň někdo z nich byl pachatelem trestné činnosti a tedy soudně trestán.

Je tedy evidentní, že vliv faktu, že se jedinec pohybuje v sociální skupině, kde střety ze zákonem nejsou ničím neobvyklým, je patrný a může být jednou z příčin vzniku kriminality.

Dotazníkovým šetřením se sice potvrdil vliv trestaných osob v okolí jedince na vznik kriminálního chování u něj, nepotvrdila se však procentuální výše předpokladu.

Výsledky dotazníkového šetření předpoklad nepotvrdily.

ZÁVĚR

Kriminalita žen je opravdu na vzestupu a je tedy třeba, aby společnost s tímto faktem počítala a byla připravena poskytnout odpovídající podmínky pro výkon trestu odnětí svobody i pro skupinu vězňů ženského pohlaví.

Stojí však za zvážení, zda by nebylo do budoucnosti pro společnost výhodnější investovat prostředky více do prevence kriminality, do lepšího vzdělávání a do sociálních programů podporujících rodinu. Právě rodina je nejzákladnějším společenstvím, které obklopuje a ovlivňuje každého z nás a tím utváří naše hodnoty a názory, kterými se v dospělosti řídíme.

Vím, že představa toho, že kriminalitě žen by se mělo dát úplně předejít, je sice krásná, ale zcela utopistická. Proto si myslím, že nejlepší pro celou společnost bude souhra těchto dvou skutečností.

To je jednak podporovat prevenci, která je nepostradatelná, ale také se věnovat již vzniklým patologiím v chování a jednání žen a pracovat s nimi na úrovni psychoterapií a reedukačních programů.

Na druhé straně, pokud již dojde k tomu, že i něžnější část populace se dostane do výkonu trestu odnětí svobody, aby byly společností nastaveny takové podmínky, které přihlížejí ke specifikům žen a výkon trestu tak mohl proběhnout na úrovni odpovídající moderní vyspělé společnosti, a to jak ve vztahu k odsouzeným, tak ve vztahu k personálu, který tento výkon trestu zajišťuje.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Při zohlednění všech výše zjištěných údajů je zcela evidentní, že nejdůležitějším opatřením vzniku kriminality je prevence. Mělo by se však jednat o prevenci na několika úrovních v celé společnosti.

Nezákladnějším stavebním prvkem společnosti je rodina, a proto by se měla celá společnost snažit o udržení, či znovu vybudování prestižního postavení rodiny. Sociologické průzkumy stále častěji odhalují, že žít tzv. „singl“ již dnes není ničím výjimečným, a tak se místo typického modelu rodiny, kde je otec, matka a děti, objevují matky samoživitelky, otcové žijící mimo rodinu a děti pendlující mezi oběma rodiči v intervalech, tak jak mají rodiče na dítě právě čas.

Je třeba vést mladé lidi k zodpovědnosti a k tomu, aby si vážili instituce rodiny jako společenství, které bude vychovávat další generaci potomků. Vždyť právě oni budou vštěpovat svým dětem hodnoty a informace, ze kterých budou tyto děti celý svůj život čerpat.

Je třeba vytvořit i vhodné materiální podmínky pro vznik nových, mladých rodin. Společnost by měla pochopit, že pokud nevytvoří dostatečně silné zázemí pro rodinu, tak žádná nevznikne. Nutností je vybudování vhodných podmínek pro bydlení mladých rodin. Prioritou pro mladé lidi je dostatek pracovních příležitostí, které se plynule vážou na vzdělávání mladých lidí.

Vzdělávací systém a vzdělávání mladých lidí je jedním z dalších faktorů, kterému by se měla ve společnosti věnovat dostatečná pozornost. Je třeba, aby pod vlivem vhodného působení mladí lidé pochopili, že se vzdělávají pro sebe. Je sice motivující, že mají rodiče z dobrých výsledků svých dětí radost, ale dítě je potřeba podporovat v cílevědomosti a zodpovědnosti za své jednání. Pedagogové by se měli naučit podporovat i méně nadané děti a mít vhodný přístup i k dětem s poruchami chování. Mnohdy nadané dítě neprospívá ve vzdělávání jen díky nevhodně zvolenému přístupu a působení pedagoga směrem k dítěti.

Dalším preventivním opatřením, kterému by se měla společnost dostatečně věnovat, je volný čas dětí a mládeže. Řčení, že kdo si hraje, nezlobí, platí u dětí a mladých lidí dvojnásob. Dítě se pomocí hry učí a rozvíjí svoje schopnosti a dovednosti. Pomocí hry se

dítě učí samostatnosti, zodpovědnosti za svá rozhodnutí a za své činy a osvojuje si i role, které bude v životě potřebovat a napodobovat.

V neposlední řadě je nutná i prevence na poli vzniku závislostí. Jedná se jak o vznik závislostí na alkoholu, tabáku a omamných a psychotropních látkách, tak například i závislosti na hracích automatech. Tyto faktory jsou vysoce kriminogenní a je třeba u dětí a mladých lidí pracovat i s vědomím, že závislost vzniká mnohem rychleji a děti a mladí lidé jsou k vzniku závislosti mnohem náchylnější než dospělý jedinec. Také k poškození zdraví dochází u mladých lidí vlivem omamných a psychotropních látek rychleji a mnohdy bývá toto poškození zdraví nevratné.

Nutností je při jakékoliv prevenci, aby byla cílená na konkrétní skupinu, měla vhodně sestavenou koncepci a byla podporována společností jak ideologicky, tak i materiálně. Podstatná je u všech preventivních programů pro mladé lidi a děti i spolupráce mezi rodinou a školou.

SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

- BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K., 2007. Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 978-80-7338-063-2
- FISCHER, S., 2006. Etopedie v penitenciární praxi. 1. vydání. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2006. ISBN 80-7044-722-9
- FISCHER, S., ŠKODA, J., 2009. Sociální patologie. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-2781-3
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H., 2004. Psychologický slovník. 1. vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-303-X
- JANDOUREK, J., 2008. Průvodce sociologií. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-2397-6
- KALVODOVÁ, V., 2002. Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně. ISBN 80-210-3025-9
- KÝR, A., 2006. Pankrácká popraviště z let 1926 – 1989. e-Historická penologie [online], č.1, str. 6 [vid.18.1.2012]. Dostupné z : http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Historicka%20penologie/2006/hp_06_01.pdf
- MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 2003. Mládež a delikvence. 2. vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-771-X
- PEŠATOVÁ, I., 2007. Sociálně patologické jevy u dětí školního věku. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-291-3
- SCHEINOST, M., 2010. Kriminalita očima kriminologů. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 978-80-7338-096-0
- SOCHŮREK, J., 2008. Úvod do penologie. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-287-6
- SOCHŮREK, J., 2007. Úvod do teorie trestu a trestání 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-203-6
- SOCHŮREK, J., 2009. Úvod do sociální patologie. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-448-1

- ŠVINGALOVÁ, D., 2006. Kapitoly z psychologie. díl Psychologie osobnosti. 2. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 80-7372-043-4
- VÁGNEROVÁ, M., 2008. Psychopatologie pro pomáhající profese. 4. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-414-4
- VÁGNEROVÁ, M., 2003. Psychopatologie pro pracovníky Policie a Vězeňské služby II. díl. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 80-7083-703-9
- VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY, 1995. České vězeňství. Exkurz do historie českého vězeňství. [online], č. 4 a 5 [vid. 20.12.2011].reg. zn. MKČR 6334. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/1995/CV4_5_1995zm.pdf
- VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY: oficiální stránky Vazební věznice Praha Ruzyně. [online] [cit.18.1.2012] Dostupné z: <http://www.vscr.cz/vazebni-veznice-praha-ruzyne-90/>
- VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY: oficiální stránky Věznice Světlá nad Sázavou. [online] [cit.18.1.2012] Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/>
- VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY: oficiální stránky Věznice a ústavu pro výkon zabezpečovací detence Opava. [online] [cit.18.1.2012] Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/>
- VOBOŘILOVÁ, J., 2010. Seniorky ve výkonu trestu odnětí svobody. Bakalářská práce. Liberec. 09-FP-KSS-4081
- Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky, v platném znění.
- Zákon č. 293/1993 Sb., o Výkonu vazby, v platném znění.
- Zákon č. 169/1999 Sb., o Výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění.
- Zákon 40/2009 Sb., Trestní zákoník

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Dotazník pro odsouzené ženy zařazené na oddělení pro prvotrestané odsouzené ženy ve Věznici Světlá nad Sázavou

Prosím o vyplnění níže uvedeného dotazníku, který využiji pro účely své bakalářské práce, a to v rámci studia oboru sociální práce - penitenciární péče.

Chci vás ujistit, že toto dotazníkové šetření je zcela anonymní a že data získaná tímto šetřením budou použita pouze pro vypracování mé bakalářské práce.

Otázky si vždy pozorně přečtete, vyberte odpověď, která je vám nejbližší, a označte ji zakroužkováním. Otázky, které nenabízejí odpovědi, zodpovězte vlastními slovy.

1. Jaký je váš věk?

- a) do 20 let
- b) 20 – 30 let
- c) 30 - 40 let
- d) víc než 40 let

2. Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) nedokončené základní
- b) dokončené základní
- c) střední, bez maturity
- d) střední, ukončené maturitou
- e) vyšší odborné
- f) vysokoškolské

3. Před nástupem výkonu trestu odnětí svobody jste pracovala?

- a) ne

- b) ano, brigádně
- c) pracovní poměr na dobu určitou
- d) pracovní poměr na dobu neurčitou
- e) osoba samostatně výdělečně činná
- f) dlouhodobě hlášená na úřadu práce

4. Jaký je váš rodinný stav?

- a) svobodná
- b) vdaná
- c) rozvedená
- d) vdova
- e) žiji s přítelem (přítelkyní)

5. Máte děti?

- a) ne
- b) ano

6. Jaké jsou vaše zájmy?

- a) žádné
- b) sportovní
- c) kulturní
- d) jiné

7. Za jakou trestnou činnost jste odsouzena?

- a) majetkovou trestnou činnost
- b) násilnou trestnou činnost
- c) trestnou činnost spojenou s omamnými látkami

8. Uvědomíte-li si závažnost své trestné činnosti, považujete trest za přiměřený a oprávněný?

- a) ano
- b) ne

9. Byla jste před nástupem k výkonu trestu odnětí svobody trestána i jinak?

- a) ne
- b) ano, podmíněným trestem odnětí svobody
- c) ano, výkonem trestu obecně prospěšných prací
- d) výkonem trestu domácího vězení
- e) výkonem trestu zákazu pobytu
- f) jiným trestem

10. Jste uživatelem omamných a psychotropních látek? Pokud ano, jak dlouho?

- a) ne
- b) ano, více než 1 rok
- c) ano, více než 3 roky
- d) ano, více než 5 let
- e) ano, více než 10 let

11. Pokud jste uživatelem omamných a psychotropních látek, jakou formou jste je užívala?

- a) perorálně
- b) intravenózně
- c) inhalací

12. V kolika letech jste se setkala poprvé s drogou?

.....

13. Je někdo z rodiny nebo vašeho blízkého okolí uživatelem omamných a psychotropních látek?

- a) nikdo
- b) otec
- c) matka
- d) někdo ze sourozenců

- e) někdo z širší rodiny
- f) někdo z přátel

14. Jste uživatelem nadměrného množství alkoholu?

- a) ano
- b) ne

15. Z jaké pocházíte rodiny?

- a) vlastní úplná rodina
- b) vlastní neúplná rodina
- c) vlastní rodinu neznám
- d) vyrostla jsem v dětském domově či jiném podobném zařízení

16. Užíval někdo z rodiny nebo vašeho blízkého okolí v nadměrném množství alkohol?

- a) nikdo
- b) otec
- c) matka
- d) někdo ze sourozenců
- e) někdo z širší rodiny
- f) někdo z přátel

16. Byl někdo z rodiny nebo vašeho blízkého okolí soudně trestán?

- a) nikdo
- b) otec
- c) matka
- d) někdo ze sourozenců
- e) někdo z širší rodiny
- f) někdo z přátel

17. Léčil se někdo z vaší rodiny psychiatricky?

- a) nikdo
- b) otec
- c) matka
- d) někdo ze sourozenců
- e) někdo z širší rodiny

18. Léčíte se vy sama psychiatricky?

- a) ano
- b) ne

19. Pokusila jste se někdy o sebevraždu?

- a) ano
- b) ne

20. Pokusila jste se někdy jinak sebepoškodit?

- a) ano
- b) ne

21. Pokud jste se pokusila o sebepoškození či o sebevraždu, kdy to bylo?

- a) v dětství
- b) v období dospívání
- c) v dospělosti
- d) ve vazbě
- e) ve výkonu trestu odnětí svobody

22. Léčíte se s něčím jiným?

- a) ne
- b) ano, (napíšte s čím).....

23. Využíváte ve výkonu trestu odnětí svobody pomoci psychologa?

- a) ne

b) ano

24. Využíváte ve výkonu trestu odnětí svobody pomoci psychiatra?

a) ne

b) ano

25. Měla jste ve škole výchovné problémy, popř. sníženou známku z chování?

a) ano

b) ne

26. Docházela jste do školy pravidelně a bez absencí?

a) ano

b) ne

27. Chodila jste do školy ráda?

a) ano

b) ne

28. Trápil vás nebo týral někdo z vašeho okolí v dětství?

a) nikdo

b) otec

c) matka

d) někdo ze sourozenců

e) někdo z širší rodiny

f) někdo z přátel či známých

29. Byla jste někdy sexuálně zneužitá či znásilněná?

a) ne

b) ano, otcem

c) ano, matkou

d) ano, někým ze sourozenců

- e) ano, někým z širší rodiny
- f) ano, někým z přátel či známých
- g) ano, někým cizím

30. Co si myslíte, že vás nejvíce ovlivnilo a přimělo páchat trestnou činnost?

- a) nevím
- b) rodina
- c) přátelé
- d) drogy
- e) jiné okolnosti, (napište jaké).....

Děkuji za váš čas a zodpovězení výše uvedených otázek.